

Straffeloven § 201a

Møte med barn etter avtale, med forsett om å begå seksuell krenkelse

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 691
Leveringsfrist: 25.04.10

Til sammen 17 638 ord

22.04.2010

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING.....</u>	<u>3</u>
1.1	Kort om innholdet i strl. § 201a.....	4
1.2	Hva er grooming, og hvordan strl. § 201a ikke rammer det direkte	6
1.3	Hvem utøver grooming av barn?	8
<u>2</u>	<u>STRAFFELOVEN § 201A (1).....</u>	<u>10</u>
2.1	Fullbyrdelse.....	10
2.1.1	De objektive straffbarhetsvilkårene	10
2.1.1.1	Avtale	11
2.1.1.2	Kommet frem til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas	14
2.1.1.3	Barnets alder	17
2.1.2	De subjektive straffbarhetsvilkårene.....	19
2.1.2.1	Skyldkravet	19
2.1.2.2	Subjektivt overskudd.....	20
2.2	Forsøk	23
2.2.1	Generelt om forsøk	23
2.2.2	Grensen nedad mellom forsøk og forberedelse.....	26
2.2.2.1	Psykisk nærhet	28
2.2.2.2	Praktisk nærhet.....	30
2.2.2.3	Tidsmessig nærhet.....	33
2.2.3	Tilbaketreden fra forsøk	34
2.3	Medvirkning.....	37
2.3.1	Medvirkning til overtredelse av strl. § 201a	37
2.3.2	Medvirkning til forsøk på overtredelse av strl. § 201a	39
<u>3</u>	<u>STRAFFELOVEN § 201A (2), VILLFARELSE OM BARNETS ALDER.....</u>	<u>41</u>

<u>4</u>	<u>STRAFFELOVEN § 201A (3), STRAFFBORTFALL PGA. JEVNBYRDIGHET</u>	<u>47</u>
<u>5</u>	<u>RETTSPOLITISKE/RETTSSOSIOLOGISKE ASPEKTER VED STRL. § 201A.....</u>	<u>50</u>
5.1	Kriminalisering uten interessekrenkelse	50
5.2	Innførelsen av strl. § 201a.....	51
5.3	Opprettholdelsen av strl. § 201a.....	54
5.4	Strl. § 201a som en del av en internasjonal lovgivningstrend.....	55
5.4.1	Liknende lovgivning i andre land	55
5.4.2	Norges folkerettslige forpliktelser	57
<u>6</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>59</u>
6.1	Bøker.....	59
6.2	Lenker til publikasjoner på internett	59
6.3	Lover	62
6.4	Forarbeider	62
6.4.1	Innstillinger til Stortinget.....	62
6.4.2	Odelstingsproposisjoner	62
6.5	Rettsavgjørelser	63
6.5.1	Høyesterett.....	63
6.5.2	Lagmannsrett	63
6.5.3	Tingrett	63
6.6	Personlige meddelelser	63

1 Innledning

Denne oppgaven handler om strl. § 201a. Dette er et av straffelovens¹ ganske få straffebud som rammer handlinger som strengt tatt har karakter av forberedelse, der ingen interessekrenkelse ennå har skjedd.² Bestemmelsen rammer den som skaper fare for seksuelt overgrep av barn, ved at det kan straffes for en innledende fase av en handlingsrekke frem mot overgrep. Ved å innføre av denne lovregelen ble derfor grensene for hva som er straffbart ift. overgrep mot barn utvidet/senket, ved at enkelte handlinger som tidligere høyst ville ha utgjort straffri forberedelse eller forsøk på seksuelt overgrep mot barn, nå rammes av et selvstendig straffebud. Ikke all form for forberedelse til å begå seksuell krenkelse mot barn er gjort straffbar. Bearbeidelse av barn frem mot seksuell krenkelse (grooming) er ikke direkte regulert i strl. § 201a.

I oppgaven vil jeg særlig fokusere på de objektive og subjektive vilkårene for straff, se henholdsvis del 2.2.1 og 2.2.2, i tillegg til de mer assosierte måtene å pådra seg straffansvar, som forsøk og medvirkning, se del 2.3 og 2.4. Kravet til skyld om barnets alder, og straffbortfall som følge av jevnbyrdighet, behandles som separate punkt, se del 3 og 4. Det vil være stor bruk av praktiske eksempler.

I siste del av oppgaven vil jeg kort ta for meg de rettspolitiske og -sosiologiske aspektene ved strl. § 201a, i tillegg til å plassere straffebudet i en internasjonal kontekst.

Opgaven avgrenses mot etterforskning, prosess og straffutmåling.

¹ Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10

² Eksempler på andre straffebud av liknende karakter er strl. §§ 94 (inngå forbund om å begå forbrytelser som truer rikets sikkerhet), 186 (lage eller skaffe seg et ekte eller falsk stempel el., for å benytte det til dokumentforfalskning) og 233a (inngå forbund med noen om å begå grov legemsbeskadigelse eller drap)

1.1 Kort om innholdet i strl. § 201a

Straffeloven § 201a ble innført 13.04.07,³ og trådte i kraft umiddelbart.⁴ Lovteksten lyder som følger:

Med bøter eller fengsel inntil 1 år straffes den som har avtalt et møte med et barn under 16 år, og som med forsett om å begå en handling som nevnt i §§ 195, 196 eller § 200 annet ledd har kommet frem til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas.

Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld, med mindre ingen uaktsomhet foreligger i så måte.

Straff etter denne bestemmelsen kan falle bort dersom de som har avtalt å møtes, er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.

Bestemmelsen hjemler straff for den som etter forutgående avtale med et barn, enten møter barnet eller kommer frem til et utkikkspunkt for det avtalte møtestedet, såfremt den voksne har forsett om å begå seksuell krenkelse barnet. De krenkelsene det her er snakk om er handlinger som omfattes av strl. §§ 195, 196 og 200 (2), henholdsvis seksuell omgang med barn under 14 år, seksuell omgang med barn under 16 år og seksuell handling med barn under 16 år. Dersom det faktisk kommer til seksuell kontakt, eller tilfellet rammes av det regulære forsøksansvaret til de ovenfor nevnte paragrafene, tar de straffebudene over. Strl. § 201a skal ikke benyttes i konkurrans.⁵ Strl. § 201a har derfor et relativt snevert faktisk nedslagsfelt; det må foreligge en avtale med et barn om møte, der den voksne har forsett om seksuell omgang, men dersom dette forsettet tilfredsstilles, skal forholdet ikke subsumeres under strl. § 201a.

Gjerningene som rammes av strl. § 201a utgjør en naturlig forberedelse til overgrep som omfattes av strl. §§ 195, 196 og 200 (2), da det nok i mange tilfeller vil være vanskelig å få begått denne typen overgrep med mindre det foreligger en forutgående avtale om å møtes.

³ Ved lov av 13. april 2007 nr. 14

⁴ Innst. O. nr. 42 (2006-2007), s. 7

⁵ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 22

Strl. § 201a medfører derfor straffansvar for forberedelse til handlinger som rammes av andre straffebud. Forberedelsen er en forbrytelse i seg selv; *delictum sui generis*.⁶

Lovregelen rammer handlinger som inneholder så sterke faremomenter for overgrep på barn, at lovgiver har kriminalisert det som uten særskilt regulering bare ville være å anse som forberedelse eller forsøk på andre straffebud. Ved at skillet mellom straffri og straffbar atferd er lagt såpass langt fra et faktisk overgrep, fikk politiet en klar hjemmel til å gripe inn ved mistanke om at et møte mellom en voksen og et barn vil føre til seksuelle overgrep. Dette var intensjonen ved innførelsen av denne lovregelen.⁷

Strl. § 201a er et handlingsdelikt, og det er således handlinger som rammes, jfr. strl. § 4, ikke *følger* av gjerningspersonens handlinger. Bestemmelsen kriminaliserer forberedelse til handlinger som omfattes av andre straffebud, jfr. lovhenvisningene i første ledd, og er derfor et forberedelsesdelikt i formell betydning.⁸ Strl. § 201a er også et materielt forberedelsesdelikt, ved at gjerningsbeskrivelsen ”reint faktisk råkar handlemåtar som utgjør, eller kan utgjera førebuing på eit anna brotsverk”.⁹

Sett utenifra vil gjerningene til en person som pådrar seg straffansvar etter strl. § 201a kunne være ganske dagligdagse. Det er ikke uvanlig å møte et barn etter forutgående avtale. Det som gjør at vedkommendes handlinger belegges med straffansvar er hans motivasjon: å begå seksuelt overgrep. Denne motivasjonen er hans subjektive overskudd, som behandles under pkt. 2.1.2.2.

Inntil nylig var det ennå, så vidt kjent, ikke avsagt rettsavgjørelser der strl. § 201a var en del av tiltalen.¹⁰ Vurderingen av straffebudet ble således noe løsrevet fra det praktiske liv.

⁶ Andenæs, 2004, s. 351

⁷ Innst. O. nr. 42 (2006-2007), s. 4

⁸ Husabø, 1999, s. 314

⁹ *ibid* s. 315

¹⁰ Saksnummer 09-151929MED-OTIR/08, s. 8

07 januar 2010 ble den første dommen¹¹ avsagt der en person ble dømt etter strl. § 201a. Gjerningsmannen ble der dømt for både fullbyrdelse av og forsøk, i henholdsvis tiltalepunkt to og tre. Dommen ble ikke anket.¹²

Rettskildemessig har denne dommen relativt liten vekt, da den er avsagt i tingretten og foreløpig, så vidt vites, er den eneste i sitt slag. Den kan derfor ikke tas til inntekt for noen fastlagt rettsstilstand, men den gir et mer praktisk perspektiv på straffebudet enn det som har vært tilgjengelig tidligere. Da det ikke finnes særlig mye rettspraksis for strl. § 201a, blir rettspraksis fra tilgrensende områder viktig. For å belyse problemstillinger som oppstår strl. § 201a, må det derfor tas hensyn til rettspraksis fra de andre straffebudene som omhandler seksuelle krenkelser av barn.

1.2 Hva er grooming, og hvordan strl. § 201a ikke rammer det direkte

Grooming er definert som kontakten mellom et barn og en voksen, der den voksne har som mål å bearbeide barnet for å kunne gjennomføre seksuelle krenkelser mot det.¹³

Det sees her bort fra grooming som har til formål å bearbeide over griper selv eller barnets nærmiljø.¹⁴

Ordet grooming kommer fra det engelske språket, og er den er betegnelsen som er mest kjent på norsk for fenomenet. Foreslåtte norske betegnelser er barnelokking og barnesjekking.¹⁵ Grooming er den termen som vil bli brukt i denne oppgaven, da det er den mest kjente betegnelsen på den problematikken som her blir omhandlet.

¹¹ Saksnummer 09-151929MED-OTIR/08

¹² Rudjord, 2010. Advokat Rudjord var den dømtes forsvarer.

¹³ Ost, 2009, s. 37

¹⁴ I.c.

¹⁵ <http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Avloeserord/Aktuelt-eksempel-child-grooming/>

Groomingprosessen kan starte med tilsynelatende uskyldig kontakttilnærming, der den voksne over tid oppnår barnets tillit.¹⁶ Kontakten kan oppstå på alle arenaer. Under forberedelsen av strl. § 201a ble det viet ganske stor oppmerksomhet til den mulige kontaktarenaen som internett, og da særlig chattesider, representerer.¹⁷

Gjennom internett vil det vanlige mønsteret være kontaktetablering på en åpen chatteside, for så å ta kommunikasjonen over i mer private fora. Dette vil kunne være via en privatlinje under den aktuelle chattesiden, kommunikasjon via mail, SMS og/eller telefonsamtaler.

Den voksne får barnet over i en sfære der kommunikasjonen dem imellom er skjermet fra innsyn. Kontakten kan da gå over i mer seksualisert innhold, med det formål å gjøre barnet mindre sensitivt for seksuelle tilnærmelser og mer tilgjengelig for overgripers ønsker.

Denne progresjonen fra tilsynelatende uskyldig kontakt til bearbeidelse mot det endelige målet (møte), går i stadier som barnet selv kan være uoppmerksom på at blir styrt fra overgripers side.¹⁸ Denne bearbeidelsen kan preges av eksklusivitet (”la det bli helt mellom oss”)¹⁹, gaver, smiger, trusler og/eller pornografi.²⁰

Dersom barnet og den voksne er kjent fra før av, vil naturlig nok kontaktetableringen, og muligens den videre bearbeidingen, kunne være annerledes. Også i disse tilfellene vil strl. § 201a kunne komme til anvendelse.²¹

Et eksempel på grooming fra rettspraksis er Rt. 2003 s. 128. I den saken hadde en mann på 25 år hatt samleie med to jenter, på respektive 12 år og 11 måneder og 15 år og 8 måneder, etter at kontakt var etablert på internett. Han ble dømt etter strl. §§ 195 (1) og 196 (1), men opptakten til fullbyrdelsen av den seksuelle omgangen hadde preg av grooming. I denne enstemmige dommen uttaler førstvoterende at mønsteret i saken (kontaktetablering ved chatting på internett, etterfulgt av kontakt via mobiltelefon, deretter avtale om å treffes) er

¹⁶ Nicolaysen, Redd Barnas rapportnummer 01-08, s. 52

¹⁷ Se ot.prp. nr. 18 (2006-2007), eksempelvis på s. 16

¹⁸ Ost, 2009, s. 33.

¹⁹ Se dom avsagt i Oslo Tingrett 07.01.10, saksnr. 09-151929MED-OTIR/08

²⁰ Ost, 2009, s. 38

²¹ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 17

”et mønster som går igjen i flere straffesaker av lignende karakter”, og dette mønsteret vil ”ofte være et ledd i en gjennomtenkt strategi” fra overgripers side.²²

Slik det vil ha fremgått, er grooming definert som den forutgående bearbeidingen av barn, som eventuelt leder frem mot et møte. Grooming er derfor ikke det at den voksne kommer til møtestedet, eller kommer til et egnet utkikkspunkt for å holde det avtalte møtestedet under oppsikt, jfr. handlingene som er straffbare etter strl. § 201 (1).

Det er ikke selve kontaktetableringen, eller opprettholdelsen av denne som er kriminalisert, og selve groomingen er derfor ikke belagt med straffansvar. Dette ble under utarbeidelsen av loven vurdert og forkastet²³. Man må derfor skille mellom den forutgående kommunikasjonen og det eventuelle etterfølgende møtet.²⁴

Selv om grooming i snever forstand ikke medfører straffansvar, er det en nødvendig forutsetning for at strl. § 201a skal komme til anvendelse. Bestemmelsen rammer den som agerer på bakgrunn av et på forhånd avtalt møte med et barn. Det vil være vanskelig å få i stand en slik avtale uten at det på et tidligere tidspunkt er opparbeidet en viss grad av tillitt mellom de to.

Hvorvidt det skulle stilles innholdsmessige krav til kommunikasjonen forut for et møte, ble vurdert og avvist under forberedelsen av strl. § 201a.²⁵ Det stilles derfor verken kvalitative eller kvantitative krav til kommunikasjonen mellom den voksne og barnet.

1.3 Hvem utøver grooming av barn?

I strl. § 201a er det den voksnes handlinger som er kriminalisert. Det er ”den som har avtalt et møte med et barn under 16 år” som her, forutsatt at de øvrige vilkårene er tilfredsstilt, er

²² Rt. 2003 s. 128, avsnitt 10

²³ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 16 flg.

²⁴ Det har vært enkelte misforståelser hvorvidt grooming i seg selv ble kriminalisert ved innførelsen av strl. § 201a. Se eksempelvis Sommerseth, 2007, der det sies at ” Gjennom den nye loven mot grooming er det nå forbudt å ta kontakt med barn for å oppnå seksuell kontakt.”

²⁵ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007)

strafferettslig ansvarlig. Det er ikke drøftet nærmere i forarbeidene til loven hvilke karakteristika denne personen må tilfredsstille.

”Den” i strl. § 201a må tilfredsstille de vanlige subjektive straffbarhetsbetingelsene som finnes ellers i norsk strafferett.²⁶ Vilkåret om alder er spesielt aktuelt her. I strl. § 46, fremgår det at ingen under 15 år kan straffes i Norge. 15 år er den kriminelle lavalderen.²⁷ Kravet til alder hos gjerningspersonen er ikke bare en straffbarhetsbetingelse, men også en nødvendig motsats til straffebudets andre aktør; barnet. For at strl. § 201a skal komme til anvendelse, må én av de involverte kunne karakteriseres som ”den voksne”. Det er den som utfører groomingen. Den voksne sees i forhold til ”barnet”, som er den som blir utsatt for groomingen.

Det langt vanligste er at overgriperen er en mann.²⁸ På bakgrunn av dette benyttes begrepene gjerningsperson og gjerningsmann uten kjønnsdifferensiering i det videre i oppgaven.

Det skilles ikke mellom hvorvidt overgriper for barnet er en ukjent person, eller om de fra før av har en naturlig relasjon.²⁹ Det er ikke bare, for et barn, ukjente mennesker som benytter seg av grooming for å oppnå seksuell kontakt. Denne formen for bearbeidelse begås også av mennesker som barnet allerede har et naturlig kjennskap til.³⁰ Strl. § 201a er derfor ikke ment å skulle minimere kun ”stranger danger”, men også bearbeiding i fra før av eksisterende relasjoner.

²⁶ De subjektive straffbarhetsbetingelsen er 1) handle i strid med et straffebud, 2) fravær av straffrihetsgrunner, 3) påkrevd grad av skyld og 4) tilregnelighet hos gjerningspersonen.

²⁷ Matningsdal og Bratholm, 2004, s. 372

²⁸ Nicolaysen, Redd Barnas rapportnummer 01-08, s. 31 og Ost, 2009, s. 44

²⁹ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 17

³⁰ Ost, 2009, s. 38

2 Straffeloven § 201a (1)

2.1 Fullbyrdelse

Enkelt sagt er et straffebud fullbyrdet når en person har gjort det lovregelen forbyr, med den grad av skyld det aktuelle straffebudet krever. Når alle elementene i en gjerningsbeskrivelse er oppfylt, er en straffbar handling fullbyrdet.³¹ Ethvert straffebud inneholder en gjerningsbeskrivelse. Det er beskrivelsen av hvilke handlinger som utløser straffetrusselen, som er den andre delen av et straffebud.³² Straffetrusselen i strl. § 201a er bøter eller inntil et år fengsel.

Straffebudets angivelse av hvilke handlinger som omfattes, i tillegg til andre faktiske forhold som kreves, utgjør de objektive vilkårene for straff. Disse behandles under pkt.

2.1.1. De subjektive vilkårene for straff er gjerningspersonens skyld, i tillegg til eventuelt subjektivt overskudd, og dette behandles under pkt. 2.1.2.

2.1.1 De objektive straffbarhetsvilkårene

De handlingene som rammes av strl. § 201a er, sett uten de subjektive vilkårene, ganske dagligdagse handlinger. Det dreier seg om at en voksen kommer frem til et møtested, eller til et utsiktspunkt for dette, på bakgrunn av en forutgående avtale med et barn.

At det ikke er større krav til objektive kriterier i lovteksten er et bevisst valg fra lovgivers side. Dette er for å minimere risikoen for at gjerningsmannen skal kunne omgå de objektive vilkårene.³³ Et eksempel på et lite heldig objektivt vilkår ville kunne være at kommunikasjonen frem mot møte skulle være seksualisert. Da ville gjerningsmannen kunne unngå straffansvar ved å holde kommunikasjonen mellom de to nøytral.

³¹ Eskeland, 2006, s. 187

³² Slettan/Øie, 2001, s. 38

³³ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 14

Et objektivt vilkår som ble vurdert og forkastet, var den britiske lovregelens³⁴ krav til minst to ganger forutgående kontakt. Et slikt vilkår kunne en gjerningsperson innrettet seg etter, og forsøkt å avtale møte ved første gangs kontakt.

At de objektive vilkårene i strl. § 201a rammer ganske vanlige handlinger, ble problematisert under forberedelsen av lovteksten. Da ble det fremhevet at det er når de objektive vilkårene blir *sett sammen* med skyldkravet, at det blir ”klart at straffebudet ikke rammer vanlige eller dagligdagse handlinger”³⁵. Kravene til skyld behandles under pkt. 2.1.2.

2.1.1.1 Avtale

Det første objektive vilkåret som stilles i strl. § 201a er at det skal foreligge en avtale mellom den voksne og barnet om å møtes. Det er derfor en forutsetning at de to partene har hatt en form for forutgående kontakt. Det er denne forutgående kommunikasjonen før et møte som er grooming, se pkt.1.2.

For at strl. § 201a skal komme til anvendelse kreves det er en forutgående avtale, og straffebudet må derfor avgrenses mot situasjoner der et barn og en voksen møtes uten forutgående kontakt. Bestemmelsen rammer derfor ikke situasjoner der en voksen og et barn møtes mer tilfeldig, og den voksne da viser interesse for å gjennomføre seksuelle handlinger med barnet. Dersom den voksnes ønske går i oppfyllelse, rammes handlingene av det relevante straffebudet for seksuell kontakt. Dersom barnet er avvisende til den voksnes tilnærmelser, rammes heller ikke da den voksnes handlinger av strl. § 201a. Dette fordi møtet ikke skjedde som følge av en forutgående avtale.

Det må også avgrenses mot situasjoner der de to er kjent, men det er kun én av dem som tar initiativ til å møte opp der den andre befinner seg. Dersom den voksne uanmeldt møter opp

³⁴ Se pkt. 5.4.1 om den britiske lovgivningen mot grooming, som tjente som inspirasjon ved forberedelsen av strl. § 201a.

³⁵ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 14

ved barnets skole,³⁶ eller barnet uanmeldt møter opp ved den voksnes arbeidsplass, rammer ikke strl. § 201a denne situasjonen.

Begrepet avtale er ikke entydig og endelig klarlagt i norsk rett.³⁷ En avtale er å regne som en enighet mellom de partene det er snakk om; her den voksne og barnet. For at man skal kunne si at det foreligger en avtale om å møtes, må det til en viss grad kunne konkretiseres ”hvor og når”, i det minste underforstått. Begrepet ”avtale” i strl. § 201a må sees i sammenheng med de spesielle omstendighetene straffebudet er ment å ramme. Det fremgår tydelig i lovens forarbeider at det ikke skal legges til grunn et snevert avtalebegrep.³⁸ Tvert imot skal svært ulikeartede situasjoner kunne vurderes som en avtale om å møtes. Begrepet avtale i strl. § 201a spanner derfor fra det helt sikre, til det mer usikre. En avtale kan være en eksplisitt enighet mellom den voksne og barnet, der begge er aktive og klare på at de skal møtes et spesifikt sted til et visst klokkeslett for å ha sex. I den andre enden av skalaen har man lovforarbeidenes eksemplifisering av hva som ”i enkelte tilfeller” kan være en avtale; at barnet oppgir ”hvor det skal befinne seg på et bestemt tidspunkt”,³⁹ dersom det er underforstått at de skal forsøke å møtes.

Det stilles ikke noen materielle eller formelle krav til den forutgående kommunikasjonen frem mot et møte. Det samme gjelder til en viss grad for den avtalen som kommunikasjonen resulterer i. Det er ikke noen innholdsmessige krav til avtalen etter strl. § 201a, ut over at avtalen må konkretiseres i noen grad vedrørende tid og sted. Det trenger ikke å være enighet om sex, og barnet trenger derfor ikke å være klar over den voksnes motivasjon for avtale. Det er heller ikke avgjørende om det er noe fordekt ved avtalen, for eksempel at barnet ikke forteller om det til sine foresatte. Mangelen på konkrete krav til avtalen innebærer at en potensiell overgriper ikke kan innrette sine handlinger frem mot et planlagt møte, for på den måten unngå straffansvar.

³⁶ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 18

³⁷ Woxholt, 2003, s. 124

³⁸ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 18

³⁹ l.c.

Om den voksne har truet barnet til å avtale et møte, endrer ikke det straffbarheten etter strl. § 201a, men vil naturlig kunne ha betydning for straffutmålingen. Strl. § 201a vil også kunne benyttes i konkurrans med strl. §§ 222 (tvang) eller 227 (trusler). I en nyere sak fra Romsdal Tingrett,⁴⁰ avsagt 09.03.10, ble en jente på 15 år truet til å møte en mann på 29 år. Gjerningsmannen truet med å publisere intime filmer og bilder av jenta, og det var grunnen til at hun møtte ham. Det var fire møter, der alle resulterte i seksuell omgang. Strl. § 201a kunne derfor ikke benyttes i konkurranse. Dersom et eller flere av møtene ikke hadde endt med seksuell krenkelse, ville dette kunne stille seg annerledes. Dette viser at avtaler etter strl. § 201a ikke bare trenger å komme som resultat av bearbeiding for å oppnå tillit, men også på bakgrunn av tvang/trusler.

Avtalen trenger ikke å ha skjedd direkte mellom barnet og den voksne, men kan også komme i stand ved hjelp av en mellommann.⁴¹ Men også da stilles det krav til at både barnet og den voksne er de reelle avtalepartene, og at barnet derfor ikke er helt uvitende om hva som er i ferd med å skje. Dette bunner i en naturlig fortolkning av lovens ordlyd om at den voksne ”har avtalt et møte *med* et barn” (min kursivering). At to voksne avtaler/forbereder et møte der et barn skal være med, og den ene eller begge har intensjon om å begå seksuell krenkelse mot barnet, er derfor ikke en situasjon som rammes av strl. § 201a. Rt. 2002 s. 889 viser hvordan et møte mellom en voksen og et barn, der den voksnes intensjon er seksuell omgang, kan komme i stand helt uten at barnet er en aktiv avtalepart. I denne saken var det fornærmedes foreldre som la til rette for at far og sønn møttes, hjemme hos mor og i fengslet der faren sonet en tidligere dom. Her kom det til seksuell omgang mellom far og sønn, og strl. § 201a ville derfor ikke bli benyttet i konkurranse. Det var også møter der det ikke kom til seksuell kontakt. Dersom faren ved disse anledningene hadde forsett om å begå seksuell krenkelse mot sønnen, men avstått, ville heller ikke denne situasjonen omfattes av strl. § 201a. Det fordi sønnen ikke var en av avtalepartene.

⁴⁰ Saksnr. 09-200345MED-ROMS

⁴¹ Matningsdal i Gyldendals lovkommentar, note 1630 til Straffeloven

At avtale om møte kan foretas av en annen på ”vegne av” barnet, ble ikke behandlet under forberedelsen av strl. § 201a. Dette skjedde antakeligvis som følge av at ”med et barn” automatisk tolkes som at barnet selv er en bevisst avtalepartner. Slik vil det ikke nødvendigvis være, da barn ikke har full autonomi, og ikke alltid har oversikt over hva deres foresatte gjør eller avtaler på deres vegne.

2.1.1.2 Kommet frem til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas

Det andre objektive vilkåret i strl. § 201a er den fysiske handlingen at ”den voksne har kommet frem til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas”. Det menes her et faktisk sted, og markerer skillet mellom kontaktformene som har vært forut for møtet. Det er derfor ikke her snakk om noe virtuelt møtested, men et sted i den ”virkelige” verden.

Skjæringspunktet for fullbyrdelse av strl. § 201a er når den voksne kommer frem til det avtalte møtestedet, eller et sted der dette kan iakttas. Ennå har det ikke skjedd noen interessekrenkelse, men gjerningspersonen har da pådratt seg straffansvar. Det å komme frem til møtestedet eller til et egnet utkikkspunkt er derfor fullbyrdelsestidspunktet. Det er kun den voksne som må komme frem til møtestedet. Det er ikke avgjørende om barnet har kommet frem ennå, eller befinner seg i en viss geografisk nærhet. Det spiller i det hele tatt ingen rolle om barnet er i stand til å komme frem til møtestedet eller ikke.⁴² Dette viser at den voksnes skyldansvar ikke påvirkes av ytre forhold (at barnet også kommer), men kun av den voksnes egne handlinger. Under forarbeidene ble det problematisert om det burde stilles et krav til faktisk møte mellom de to for at den voksne skulle pådra seg straffansvar.⁴³ Dette ble avvist med den begrunnelse at en slik påkjenning ikke burde påtvinges et barn, samt risiko for at politiet da kunne miste oversikten over situasjonen. Da ville barnet kunne komme seg unna med overgriper, i en situasjon iscenesatt av politiet. En slik risiko er åpenbart uholdbar.

⁴² Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 17. Det kan for eksempel være at barnet hindres i å dra til møtestedet fordi avtalen er oppdaget av politiet eller barnets foresatte.

⁴³ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 16

For at en lokasjon skal kunne betegnes som et møtested, må det etter min forståelse stilles visse krav til tidsmessig nærhet mellom når møtet er avtalt å skulle skje, og når gjerningsmannen kommer dit. Dersom den voksne er på Oslo S for å ta toget frem og tilbake til jobb i januar, kan man ikke godt si at han har ”kommet frem til møtestedet” for et møte han har avtalt der med et barn i mars. Dette selv om han strengt tatt er på det geografiske stedet møtet er avtalt å skulle skje. Lovregelen må derfor antas å forutsette en viss grad av tidsmessig nærhet, selv om dette ikke fremgår direkte av ordlyden. Det antas derfor at det i praksis vil stilles krav om en viss grad av tidsmessig nærhet i når gjerningspersonen kommer frem til møtestedet, og når møtet er avtalt å skulle finne sted. Dette tidsaspektet ble ikke problematisert i forarbeidene til strl. § 201a, og rettstilstanden her derfor er usikker.

At et alternativ for å pådra seg straffansvar etter strl. § 201a er å komme frem til et utkikkspunkt for møtestedet, innebærer at straffansvaret er dratt relativt langt fra punktet for interessekrenkelse. At fullbyrdelestidspunktet ble lagt såpass langt fra faktisk overgrep, ble i forberedelsen av loven valgt for ”å unngå spørsmål om straffriende tilbaketreden”.⁴⁴

2.1.1.2.1 Når det er barnet som reiser til møtestedet

Strl. § 201a rammer også scenarioet at barnet er den som reiser til overgriperen, der denne allerede befinner seg. Dette kan være både offentlige og private steder, f.eks. et parkeringshus eller gjerningsmannens hjem. Dette går mer frem av forarbeidene enn av en direkte språklig forståelse av lovteksten.⁴⁵

Når det er barnet som reiser, har dette den aktive rollen, mens gjerningsmannen har en mer passiv rolle. I den tidligere nevnte dommen fra Oslo Tingrett 07.01.10,⁴⁶ var dette tilfelle

⁴⁴ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 18

⁴⁵ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 18

⁴⁶ Saksnummer 09-151929MED-OTIR/08

for det tiltalepunktet der gjerningspersonen ble dømt for fullbyrdelse. Da kom jenta til gjerningsmannens båt, der han allerede befant seg.

I situasjoner hvor gjerningsmannen allerede har kommet frem til møtestedet, har han strengt tatt allerede oppfylt gjerningsbeskrivelsen i strl. § 201a, uavhengig om barnet faktisk kommer.

Når den voksne i dette scenarioet har den passive rollen hva reise til møtestedet angår, må denne for å avverge et møte innta en mer aktiv rolle. For at møtet da ikke skal gjennomføres, kreves det at den voksne aktivt avverger møtet. Han må ”aktivt avlyse avtalen for at straffansvar ikke skal oppstå”.⁴⁷

Etter min mening er det mer naturlig å anse dette som sammenlignbart med tilbaketreden fra forsøk, enn at gjerningsmannen avverger at straffansvar oppstår i utgangspunktet.⁴⁸

Dette fordi gjerningspersonen strengt tatt allerede har fullbyrdet gjerningsbeskrivelse i strl. § 201a, ved at han er på det avtalte møtestedet for å møte barnet. Han har derfor etter en bokstavelig fortolkning av gjerningsbeskrivelsen allerede pådratt seg straffansvar, og kan derfor ikke unngå at det skal oppstå i utgangspunktet, slik det sies i forarbeidene.

Dersom gjerningsmannen inntar en aktiv rolle i å avlyse møtet, er det naturlig å vurdere handlingene hans som en straffopphørsgrunn i samme gate som tilbaketreden fra forsøk. Selv om det i norsk rett ikke i utgangspunktet er mulig å gå tilbake fra pådratt straffansvar for fullbyrdelse, er det ikke naturlig å anse den som inntar den aktive rollen for å avbryte møtet, for å ha opptrådt straffverdig.

Denne betraktningen støttes også av den generelle rettsstridsreservasjonen som gjelder i norsk rett. Enkelt sagt innebærer denne at ethvert straffebud skal leses med en reservasjon for at handlinger, som etter en bokstavelig fortolkning av straffebudet egentlig omfattes, ikke skal straffes fordi handlingen ikke anses for å være rettsstridig. Eskeland illustrerer dette ved å vise til at det å forvolde en annens død, selv med dennes samtykke, er straffbart etter strl. § 233. Derimot er ikke en lege, som forvolder en pasients død som en ”følge av

⁴⁷ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 18

⁴⁸ Se nærmere om tilbaketreden fra forsøk under pkt. 2.2.3.

forsvarlig, medisinsk behandling som pasienten har gitt sitt samtykke til”, å anse som straffverdig. Dette selv om han strengt tatt har tilfredsstilt gjerningsbeskrivelsen i strl. § 233.

Selv om det i norsk rett ikke i utgangspunktet er mulig å gå tilbake fra pådratt straffansvar, er det ikke naturlig å anse den som inntar den aktive rollen for å avbryte møtet, som straffverdig. Dersom gjerningsmannen i strl. § 201a aktivt hindrer barnet i å møte seg, kan han derfor ved det muligens bli straffri pga. den ulovfestede rettsstridsreservasjonen.

Det tilfellet at barnet kommer hjem til overgriper, eller til et annet sted borte fra det offentlige rom, ble i forarbeidene vurdert å kunne utgjøre ordinært forsøk på strl. §§ 195, 196 og/eller 200 (2), under visse omstendigheter.⁴⁹ Dette fordi barnet da er satt i en større fare for overgrep enn dersom de to har møtt hverandre på et offentlig sted, og det derfor er mindre praktiske hindringer for å gjennomføre overgrep. Dermed vil der kunne være en kvalifisert forskjell i straffverdighet mellom å møte et barn på en togstasjon og å ta med barnet hjem til seg.

Det kan etter forholdene være ganske små forskjeller som avgjør om barnet er tatt bort fra et offentlig rom. Som illustrasjon vises det til Rt. 2008 s. 867, der den voksne mannens straffansvar ikke ble vurdert som forsøk, men kun som forberedelse. Dette var delvis fordi jenta ikke ennå hadde blitt med opp på et hotellrom for å gjennomføre avtalt seksuell omgang, men fortsatt befant seg i hotellobbyen.

2.1.1.3 Barnets alder

Det tredje og siste objektive straffbarhetsvilkåret i strl. § 201a er at barnet må være under 16 år. Denne aldersgrensen ble valgt fordi den er i overensstemmelse med den generelle alderen for seksuell selvbestemmelse i norsk rett.⁵⁰

⁴⁹ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 18

⁵⁰ Ibid. s. 20

Det synes å være et gjentakende mønster i saker fra rettspraksis at offeret gir seg ut for å være eldre enn sin faktiske alder.⁵¹ Dette har ikke betydning for vurderingen av om de objektive vilkårene etter strl. § 201a er tilfredsstilt, da barnets kronologiske alder legges til grunn uten hensyn til opplysningene barnet kan ha gitt til overgriper. Opplysningene fra barnet har betydning for aktsomhetsvurderingen etter strl. § 201a (3), se under pkt.3.

Det faktiske nedslagsfeltet til strl. § 201a vil nok være tenåringer opp til 16 år. Dette fordi barn i denne alderen ofte er utforskende på seksualitet,⁵² har tilgang til datamaskin, og er mer mobile på egen hånd enn det yngre barn er. Typisk for barn som utsettes for seksuelle krenkelser via internett, er at de har svake/dårlige forhold til foreldrene, er fra familier med svak økonomi, har lite venner, har tidlig seksuell debut, har vært utsatt for seksuelle overgrep tidligere mm.⁵³ Svak psykisk helse er også nevnt som en faktor som gjør barn mer tilgjengelig for å bli utsatt for overgrep.⁵⁴

De som er mest utsatte for seksuell bearbeidelse er jenter,⁵⁵ men også gutter som er homofile eller usikre på sin seksuelle legning synes å være utsatt for seksuelle tilnærmelser via internett.⁵⁶

Det vises til dommen som ble avsagt i Oslo Tingrett 07.01.10,⁵⁷ der fornærmede passer ganske godt med det bildet som nå er gitt av et typisk offer for grooming. Hun var en jente på 13 år, som fylte 14 i løpet av perioden hun ble bearbeidet. Hun gikk til psykolog ved BUP, hadde et dårlig selvilde og var generelt usikker. Hun var derfor ”sårbar og det var enkelt for tiltalte å bygge opp et tillitsforhold”⁵⁸ til henne.

⁵¹ Se eksempelvis LB 2007-102678 der jenta i forutgående kommunikasjon hadde oppgitt å være 18 år, når hun i virkeligheten var 14 år. I Rt. 2004 s. 28 oppga jenta å være 16 år, men hun var 13 år og åtte måneder. I Rt. 2005 s. 833 var gapet henholdsvis ”snart (...) 16 år” og i virkeligheten under 14 år.

⁵² Suseg, NOVA Rapport nr. 16/08, s. 29.

⁵³ Ibid. S. 98-99

⁵⁴ Ibid. s. 83

⁵⁵ Ibid. s. 31

⁵⁶ Ibid. S. 32

⁵⁷ 09-151929MED-OTIR/08

⁵⁸ 09-151929MED-OTIR/08, på s. 5

Det som her er nevnt som typiske kjennetegn på barn som har lett for å bli utsatt for grooming, er ikke rettslige kjennemerker. Barnets egenskaper ut over alder har derfor ikke betydning for straffbarheten, men det kan naturligvis ha utslag ved straffutmålingen at barnet er i en sårbar situasjon.

2.1.2 De subjektive straffbarhetsvilkårene

Som det har fremgått av den foregående delen av oppgaven, er de handlingene som belegges med straff etter strl. § 201a av en ganske dagligdags karakter. Det er ikke uvanlig for en voksen å møte et barn på bakgrunn av forutgående avtale. Det skjer hver eneste dag mellom foreldre og barn, eller mellom trenere og utøvere av en idrett. Det er på grunn av handlingsbeskrivelsens nøytrale innhold at det blir så viktig å se hen til den voksnes motivasjon for å møte barnet. Dette kan illustreres ved å sammenlikne gjerningsbeskrivelsen i strl. § 201a med strl. § 233, om drap. Det siste er ikke en nøytral handling, og motivasjonen til gjerningspersonen kommer derfor i bakgrunnen hva straffansvar angår.

Fordi gjerningsbeskrivelsen i strl. § 201a omfatter handlinger som ikke i seg selv gir grunn til bebreidelse, blir det viktig og vanskelig å vurdere gjerningspersonens skyld. Det er bare når gjerningsmannens motivasjon for møte gir grunn til bebreidelse, at det blir ”klart at straffebudet ikke rammer vanlige eller dagligdagse handlinger”.⁵⁹

2.1.2.1 Skyldkravet

Den alminnelige regelen i norsk strafferett er at kreves forsett for å kunne straffes for en forbrytelse, se strl. § 40 (1). Dette gjelder såfremt det ikke er bestemt eller forutsatt at uaktsomhet er tilstrekkelig, jfr. strl. § 40 (2). At gjerningspersonen handler forsettlig,

⁵⁹ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 14

innebærer svært enkelt sagt at han vet hva han gjør. Det er derfor han selv som må velge å utføre handlingene som er belagt med straffansvar.

Denne hovedregelen gjelder også for strl. § 201a.⁶⁰ Gjerningsmannen må derfor ha forsett om alle de objektive vilkårene som fremgår i gjerningsbeskrivelsen til strl. § 201a, jfr. dekningsprinsippet.⁶¹ Kravet til forsett gjelder ikke for barnets alder, se under pkt. 3. Gjerningspersonen må altså med viten og vilje avtale et møte med en annen person og komme frem til møtestedet med intensjon om seksuell kontakt. Han trenger ikke positivt vite at den andre er et barn.

Det er uten betydning for vurderingen av den voksnes skyld at barnet har initiert kontakten eller møtet, eller på andre måter opptrådt aktivt for at den voksne skal forbryte seg mot strl. § 201a. I slike situasjoner er det opp til den voksne å avstå.⁶² Det gjelder selv om den eldste er relativt ung. I Rt. 2009 s. 148 ble en gutt på litt over 18 år ble dømt for tre samleier med en jente på 13 år og 7 måneder. På tross av at de to var venner, det ikke var preg av tvang og det ble benyttet tilstrekkelig prevensjon var det ”ikke noen tvil om at den eldste (...) må ta ansvar for at det ikke kommer til noe samleie”.⁶³ Det samme vil måtte gjelde for ansvaret den voksne har etter strl. § 201a for at det ikke kommer til møte.

2.1.2.2 Subjektivt overskudd

I forarbeidene til strl. § 201a fremgår det at straffansvaret for forsøk, og da også straffansvaret i forberedelsesdelikter, hviler på en forutsetning at gjerningspersonen har en spesifikk motivasjon. Det vises til s. 12 i proposisjonen.⁶⁴

⁶⁰ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 21

⁶¹ Eskeland, 2006, s. 302 flg.

⁶² Andenæs, 1996, s.115, som konkret gjelder strl. § 196, men forutsettes å ha relevans også for strl. § 201a.

⁶³ Rt. 2009 s. 148, avsnitt 9

⁶⁴ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007)

”Den enkelte handling som forsøksansvaret rammer, kan objektivt sett være helt vanlig og legitim. Det er gjerningspersonens subjektive forhold, forsettet om å fullbyrde et lovbrudd, som gjør handlingen straffverdig.”

De ”subjektive forhold” det vises til her er det subjektive overskuddet som kreves etter strl. § 201 (1): at gjerningspersonen kommer frem til møtestedet ”med forsett om å begå handling som nevnt i §§ 195, 196 eller 200 annet ledd”.

Subjektivt overskudd er når en lovregel inneholder et ”skyldkrav som kommer i tillegg til den skyldformen som må dekke gjerningsbeskrivelsen”.⁶⁵ Det kreves at gjerningspersonen tilfredsstiller et skyldkrav ut over det som dekkes av de objektive vilkårene. Han må ha en spesiell hensikt, eller forsett om å begå handlinger som ikke direkte rammes av gjerningsbeskrivelsen.

Strl. § 201a er et forberedelsesdelikt, jfr. pkt. 1.1, og det er karakteristisk for denne kategorien at gjerningspersonens motivasjon tillegges stor betydning. Fordi handlingene i et forberedelsesdelikt objektivt sett ikke representerer noen fare i seg selv, må det stilles et krav til den subjektive motivasjonen. For strl. § 201a innebærer dette at gjerningsmannen for å kunne dømmes ikke bare må forsettlig møte et barn etter forutgående avtale (som er de objektive vilkårene), men han må også ha forsett om å begå seksuell krenkelse mot barnet. Han kan ikke bare oppfylle gjerningsbeskrivelsens objektive handlinger med forsett, han må også ha forsett om noe mer.

Det kreves ikke kvalifisert forsett, og det er således tilstrekkelig med sannsynlighetsforsett eller dolus eventualis. Under utarbeidelsen av strl. § 201a ble det vurdert om det skulle stilles krav til at skyldgraden for gjerningspersonens subjektive overskudd skulle være hensiktsforsett. Dette ble avvist av hensyn til ”effektiv beskyttelse av barn”.⁶⁶ Det vil nok ofte kunne være vanskelig nok å bevise at gjerningsmannen har forsett om å begå seksuell

⁶⁵ Slettan/Øie, 2001, s. 115

⁶⁶ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 21

krenkelse mot barnet,⁶⁷ om ikke det også skal stilles krav til at gjerningsmannen beviselig har til hensikt å begå krenkelsen.

Ved vurderingen av om den voksne har det nødvendige subjektive overskuddet, vil den forutgående groomingprosessen kunne være avgjørende. ”Formen for, og innholdet i den forutgående kontakten”⁶⁸ vil kunne gi viktige tegn på den voksnes motivasjon for møtet. I den tidligere nevnte dommen fra Oslo Tingrett i januar i år,⁶⁹ var SMS-meldinger gjerningsmannen hadde sendt til fornærmede av stor verdi for å bevise hans subjektive overskudd. Han hadde skrevet i relativt eksplisitte ordelag hvilke seksuelle handlinger han ville gjøre med/mot jenta, noe som beviste at han hadde forsett om å begå seksuell krenkelse mot henne.

For at strl. § 201a skal komme til anvendelse, er det avgjørende at gjerningspersonens subjektive overskudd ikke fullbyrdes. Dersom han faktisk klarer å begå sin ønskede seksuelle krenkelse mot barnet, overtar andre straffebud. Strl. §§ 195, 196 og 200 (2) fungerer derfor som en angivelse av gjerningsmannens påkrevde motivasjon, men konsumerer strl. § 201a dersom denne motivasjonen tilfredsstilles.

⁶⁷ Bentzrud, 2009, der en intervjuet politibetjent opplyser at ”Det som har vært vanskelig, er å få bevist at de har til hensikt å begå en seksuell handling.”

⁶⁸ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 19

⁶⁹ Saksnummer 09-151929MED-OTIR/08

2.2 Forsøk

Det generelle forsøksansvaret gjelder også for strl. § 201a,⁷⁰ og man kan således straffes for forsøk på å treffe barn dersom gjerningsmannen har forsett om å begå seksuelt overgrep.

2.2.1 Generelt om forsøk

I norsk strafferett suppleres det enkelte straffebud av strl. § 49, som utvider straffansvaret til å ikke bare omfatte de handlinger en aktuell bestemmelse rammer, men også forsøk på disse.⁷¹ Strl. § 49 kommer til anvendelse på forbrytelser, og i enkelte tilfeller på forseelser, dersom dette er særskilt hjemlet i spesiallovgivningen.⁷² Forsøk på forseelser går jeg ikke nærmere inn på her.

Straffeloven § 49 lyder:

Strafbart Forsøg foreligger, naar en Forbrydelse ei er fuldbyrdet, men der er foretaget Handling, hvorved dens Udførelse tilsigtedes paabegyndt.

Forsøg paa Forseelse er ikke strafbart.

I strafferettslig sammenheng har man å gjøre med forsøk der en person har begynt på et lovbrudd, men ikke fullført det ennå.⁷³ Det er foretatt handlinger som viser vedkommendes intensjon om å gjennomføre forbrytelsen. Gjerningspersonen blir avbrutt eller avbryter selv sin påbegynte handlingsrekke, eksempelvis fordi han kan bli oppdaget eller utførelsen er vanskeligere enn antatt. For strl. § 201a vil dette være tilfelle der gjerningsmannen på forsøksstadiet har ”forsett om å møte opp til avtalt tid og sted for å treffe barnet”,⁷⁴ men

⁷⁰ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 18

⁷¹ Konsekvensen av å bli dømt for forsøk, i motsetning til fullbyrdelse, er at man ”straffes mildere”, jfr. strl. § 51 (1).

⁷² Mæland, 2004, s.69

⁷³ Slettan/Øie, 2001, s.76

⁷⁴ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 18

han blir hindret av ytre årsaker, eksempelvis ved politiets inngripen.⁷⁵ Ytre årsaker kan også være rent praktiske hindringer. I Rt. 2004 s. 28 ble et møte som var kommet i stand ved chatting på internett avlyst på grunn av ”et uhell”.⁷⁶ Senere samme dag ble det avtalt et nytt møte, og samleie ble gjennomført. Dersom strl. § 201a hadde eksistert på tidspunktet for den første avtalen, ville dette tilfellet kunne rammes av forsøksansvaret for denne lovregelen. Her ble møtet avlyst på grunn av et utenforliggende forhold, og gjerningsmannens forsett kom klart frem ved at de møttes senere samme dag i stedet.

Ved straffbart forsøk er en forbrytelse ennå ikke er foretatt, og det har derfor ikke skjedd noen interessekrenkelse ennå. Man ser således ikke hen til hva som har blitt forbrudt mot (objektivt perspektiv), men heller til sinnelaget hos den handlende (et mer subjektivt perspektiv).⁷⁷ Det mangler noe på den objektive side, ved at handlingen i et straffebud ikke er fullbyrdet, men det mangler ikke noe på den subjektive side, som er gjerningspersonens motivasjon.⁷⁸ Derfor blir vilkåret om gjerningspersonens skyld så viktig.⁷⁹ Den mistenkte må ”tilsigte” å bryte mot det aktuelle straffebudet; det må foreligge fullbyrdsforsett.⁸⁰ Den handlende må altså ha forsett om å fullbyrde sin påbegynte handlingsrekke, men det stilles ingen krav til at han må ha for eksempel hensiktsforsett.⁸¹ At det ikke skal mangle noe på den subjektive siden, innebærer ved strl. § 201a at gjerningsmannen må ha både forsett om å gjennomføre møtet, og det påkrevde subjektive overskuddet om å begå seksuell krenkelse. Gjerningsmannen må ha et dobbelt forsett som ikke tilfredsstilles; han må både ha forsett om å møte barnet og han må ha forsett om begå overgrep om det når det planlagte møtet skjer.

Strl. § 49 krever at det er ”foretaget handling”. Det er ikke nok å bare ha fantasert om begå en forbrytelse, dersom man ikke har gjort noe med denne tanken ennå. Det er heller ikke

⁷⁵ Dette var deler av faktum for tiltalepunkt nr. 3 i dommen fra Oslo Tingrett 07.01.10, saksnr. 09-151929MED-OTIR/08

⁷⁶ Rt. 2004 s. 28, avsnitt 7

⁷⁷ Husabø, 1999, s.275 flg.

⁷⁸ Røstad, 1993, s. 230

⁷⁹ Slettan/Øie, 2001, s.76

⁸⁰ Slettan/Øie, 2001, s.80

⁸¹ Eskeland, 2006, s.211-212

nok til å pådra straffansvar for forsøk at man har gjort visse forberedelser til å begå en forbrytelse. Begge disse tilfellene omfattes av den straffrie forberedelse, som behandles under pkt. 2.2.2. For å kunne pådra seg straffansvar for forsøk kreves det at gjerningspersonen har agert på bakgrunn av sin kriminelle tanke, at denne tanken har ”manifestert seg i det ytre”.⁸² Det er derfor ikke tilstrekkelig for å pådra seg forsøksansvar etter strl. § 201a at gjerningsmannen leker med tanken på å skulle bearbeide et barn frem mot overgrep. Han må ha gjort noe som sett utenfra er observerbart. Dette kan være at overgriper har bestilt flybillett til seg eller barnet, eller at han har skaffet seg pressmiddel for å true barnet til å møte seg.⁸³ Dersom det foreligger sterke nok bevis for gjerningsmannens intensjon ”kan forsøksansvar inntre allerede på tidspunktet for kontaktetablering”.⁸⁴

For at en handling skal være et straffbart forsøk, må den være i relativ nærhet til den planlagte fullbyrdelsen av straffebudet. Men det kreves ikke at det som allerede er foretatt har karakter av påbegynnelse av gjerningsinnholdet i det aktuelle straffebudet. Andenæs⁸⁵ har illustrert dette ved at, dersom et så snevert forsøksbegrep skulle anvendes, ville det ikke foreligge forsøk på voldtekt før gjerningspersonen har utført en uønsket seksuell handling mot fornærmede. Selv om gjerningspersonen før dette tidspunktet hadde vist både intensjon og handlekraft til å voldta, ville det ikke kunne straffes i et slikt tilfelle før en uønsket seksuell handling finner sted. Så strenge grenser for hva som er straffbart forsøk stilles det ikke i Norge. Dette innebærer at en person kan dømmes for forsøk etter strl. § 201a, selv om de gjerningene vedkommende har gjort ikke omfattes av gjerningsbeskrivelsen etter en bokstavelig fortolkning av lovteksten. I forarbeidene fremgår det derfor at ”straffansvar kan inntre også før gjerningspersonen har kommet frem til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas, såfremt vilkårene i straffeloven § 49 er oppfylt”.⁸⁶

⁸² Slettan/Øie, 2001, s.80

⁸³ Slikt pressmiddel kan være seksualiserte bilder eller filmer av barnet, som gjerningsmannen truer med å publisere for å få barnet til å møte seg. Det var under denne typen trussel gjerningspersonen fikk en jente til å møte seg i saken fra Romsdal Tingrett fra 09.03.10, Saksnr. 09-200345MED-ROMS, omtalt i pkt. 2.1.1.1.

⁸⁴ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 18.

⁸⁵ Andenæs, 2004, s. 347

⁸⁶ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 18

Forsøk må avgrenses mot de to andre hovedstadiene i en handlingsrekke som behandles i denne oppgaven; opp mot fullbyrdelse og ned mot straffri forberedelse. Avgrensningen mot fullbyrdelse er relativt grei; tilfredsstillende man alle kravene i gjerningsbeskrivelsen til et straffebed, har man trådt over grensen fra forsøk. For forsøkets øvre grense vises det kun til foranstående drøftelse av fullbyrdelse. Grensen nedad er mer problematisk, og behandles derfor i et eget punkt.

2.2.2 Grensen nedad mellom forsøk og forberedelse

Strl. § 201a er forberedelsesdelikt både i materiell og formell forstand. Gjerningsinnholdet i bestemmelsen er derfor i seg selv forberedelse til andre kriminelle handlinger. I tillegg til dette kommer strafferettens generelle regler om forberedelse til anvendelse.

Forsøk på kriminelle handlinger avgrenses nedad mot straffri forberedelse. Å forberede seg til å begå en kriminell handling er ikke straffbart i norsk rett. Det er derfor ikke straffbart å ta praktiske skritt for å forberede seg til å fullbyrde strl. § 201a, ved eksempelvis å skaffe seg en datamaskin. Det er heller ikke straffbart å planlegge en handlingsrekke frem mot fullbyrdelse av strl. § 201a ned til den minste detalj. Dette er mental forberedelse, og således straffritt.

Om en person blir bedømt for å ha opptådt slik at han har vært i en fase for straffri forberedelse, i motsetning til i en forsøksfase, har det svært stor betydning. I det første tilfellet har ikke personen pådratt seg straffansvar, og skal derfor frikjennes. I det andre tilfellet har han pådratt seg skyldansvar for forsøk. Det sier seg selv at det er viktig for den enkelte hvor i handlingsrekken frem mot en fullbyrdelsen han vurderes å ha kommet. Det finnes derfor en del rettspraksis på forsøkets grense nedad, slik gjennomgangen i det videre vil vise.

Skillet mellom forsøk og forberedelse må baseres på en helhetlig totalvurdering der det er avgjørende hvor straffverdig gjerningspersonen har opptrådt.⁸⁷ Grensen mellom forberedelse og forsøk ”vil i noen grad være skjønnspreget og både objektive og subjektive momenter vil kunne ha betydning for grensedragningene”.⁸⁸

En kjennelse hvor det kommer godt frem at grensen mellom forberedelse og forsøk baseres på en helhetlig vurdering, der enkelte elementer er avgjørende, er Rt. 1939 s. 890. I denne saken ble tiltalte kjent skyldig i forsøk på utuktig handling med en jente på fire år. Han forsøkte å lokke henne med opp på et loft, men ble hindret i dette ved inngripen fra en tredjemann. Tiltalte ble ikke hørt med at det her kun dreide seg om forberedelse i motsetning til forsøk. Dette fordi ”tiltaltets opptreden sett i sammenheng fører så langt frem mot forbrytelsens utførelse at det ikke reiser sig grunnet tvil om at han i umiddelbar forbindelse med de allerede utførte handlinger vilde ha bragt forbrytelsen til utførelse hvis han ikke var blitt hindret ved tredjemanns inngripen”. Her var det stor grad av psykisk nærhet mellom det som allerede var gjort og det som ble forsøkt gjort (jenta ble lokket opp mot loftet). Det var kort tid frem mot mulig overgrep (”umiddelbar forbindelse), og det eneste som hindret tiltalte i å fullbyrde overgrep var tredjemanns inngripen.

Disse tre elementene (psykisk nærhet, tidsmessig nærhet og praktisk nærhet) er avgjørende ved vurderingen av om grensen mellom forberedelse og forsøk er overskredet. Når man skal vurdere om man står ovenfor forberedelse eller forsøk, vil nok disse elementene i stor grad gå i hverandre.

I strl. § 201a vil grensen mellom forberedelse og forsøk gå et sted i groomingprosessen, men nøyaktig hvor må avgjøres ut fra de vanlige vurderingsmomentene for grensedragningen.

⁸⁷ Eskeland, 2006, s. 215

⁸⁸ Se Rt. 1991 s. 95, s. 96

2.2.2.1 Psykisk nærhet

Ved vurderingen av om en person er å anse for å ha pådratt seg straffansvar for forsøk, har hans psykiske forhold betydning. Det må sees hen til hvilke psykiske overvinnelser vedkommende har igjen frem mot fullbyrdelse av det aktuelle straffebudet. Dersom det gjenstår gjerninger med store psykiske implikasjoner for den enkelte, taler det for at gjerningspersonen kun har drevet med forberedelse.

Det må også sees hen til hva vedkommende allerede har gjort. Har gjerningspersonen allerede begått flere kriminelle handlinger, trekker det i retning av at han har den psykologiske nærheten som kreves for å dømmes for forsøk. De gjerningene det her er snakk om må være i en viss forbindelse med det straffebudet man har til vurdering ift. forberedelse/forsøk

For strl. § 201a vil forutgående lovbrudd naturlig kunne være integritetskrenkelser av barnet, som ikke krever at de møtes fysisk. Dette vil kunne være overtredelse av strl. §§ 201 (1) bokstav c (seksuelt krenkende/uanstendig atferd mot barn ved hjelp av telefon eller internett), 204 (1) bokstav c (overlate pornografi til personer under 18 år) eller 222 (tvang).

Også i de tilfeller hvor gjerningsmannen ikke har forbrudt seg mot noe straffebud, men begått handlinger folk flest vil vike tilbake for, kan det trekke i retning av at han har den påkrevde psykiske nærheten til å dømmes for forsøk. For strl. § 201a kan dette være seksualisert kommunikasjon mellom barnet og den voksne, såfremt denne ikke er av en karakter som rammes av strl. § 201 (1) c). De aller fleste ville vike tilbake for å kommunisere med et barn om seksuelle temaer, men det vil kunne utgjøre en viktig del av en groomingprosess. Ved å vise mangel på motforestillinger mot denne typen kommunikasjon, kan en gjerningsmann bli vurdert som å ha små psykiske motforestillinger mot å møte barnet.

Det er noe uklart om vurderingen av psykisk nærhet skal foretas på basis av hva som er ”vanlig”, eller om det kan tas hensyn til subjektive forhold ved den aktuelle personen. Slike subjektive momenter kan være at vedkommende tidligere har begått liknende kriminelle handlinger som man nå har til vurdering. I Rt. 1991 s. 95 uttales det at ved vurderingen av

om en person har overskredet grensen mellom forberedelse og forsøk, vil ”både objektive og subjektive momenter” kunne ha betydning. Dette i motsetning til hva som har vært ”det vanlege”, som har ”vore å fokusera på den psykologiske skilnaden for folk flest”.⁸⁹ Hva som er den psykologiske forskjellen mellom hva ”folk flest” ville gjort og hva som er gjort i en aktuell sak, vil naturlig nok være en ganske vanskelig vurdering, men det er like fullt det dommeren må ta stilling til.

To dommer som illustrerer hvor vanskelig det kan være å avgjøre hvor grensen mellom forberedelse og forsøk går i det enkelte tilfelle, er Rt. 1995 s. 17 og Rt. 1996 s. 766. Begge disse sakene ble avgjort delvis gjøres på bakgrunn av gjerningspersonenes psykiske forhold.

I Rt. 1995 s. 17 ble ikke grensen mellom forberedelse og forsøk ansett for krysset. Dette fordi det gjensto avgjørende handlinger, både av fysisk og psykisk karakter.

Gjerningsmannen hadde parkert bilen sin utenfor et lokale der en konkurrerende næringsbedrift skulle åpne. I bilen hadde han en bensinkanne, og i lommen hadde han en stor eske fyrstikker. Han var også forkledd med en parykk. Fordi det gjensto handlinger med store psykiske implikasjoner, ble han vurdert å være i en forberedende fase, ikke i en forsøksfase. Det som gjensto var å komme seg inn i lokalet, helle ut bensinen og tenne på. Det var derfor ”en nokså klar psykologisk forskjell mellom det han hadde gjort, og det som sto igjen”.⁹⁰

I Rt. 1996 s. 766 ble grensen ansett for overskredet, og den psykiske nærheten ble tillagt avgjørende betydning ved den vurderingen. I tillegg til en del praktisk tilrettelegging fra de to siktedes side og kort tid frem mot fullbyrdelse, trakk den psykiske nærheten i retning av forsøk. Det uttales av førstvoterende at det var ”en så liten psykologisk forskjell mellom det

⁸⁹ Husabø, 1999, s. 293

⁹⁰ Rt. 1995 s. 17, på s. 18

som var gjort og det som sto igjen, at grensen for straffri forberedende handling her må anses å være overskredet”.⁹¹

Gjerningspersonens psykiske forhold er avgjørende for straffbarheten etter strl. § 201a, jfr. kravet til subjektivt overskudd. Ved vurderingen av om vedkommende har gått over grensen mellom forberedelse og forsøk på denne bestemmelsen er det derfor avgjørende hvilken motivasjon han har vist opp til det punktet handlingsrekken avbrytes. Dersom gjerningsmannens blir avbrutt av ytre årsaker frem mot møte, og han frem til da har vist et fast forbrytersk forsett, trekker det i retning av at han er over grensen mot forsøk. I dommen fra Oslo Tingrett⁹² i januar i år var det tilfelle. Gjerningsmannen ble hindret i å gjennomføre møtet fordi han ble pågrepet av politiet, men før det hadde han ved sine handlinger vist at han ikke hadde særlige motforestillinger mot å gjennomføre møtet. De hadde møttes tidligere, og han hadde i tekstmeldinger gitt klart uttrykk for hva han ønsket å gjøre med/mot jenta. Det var derfor liten psykisk forskjell på det han allerede hadde gjort og det han hadde igjen å gjøre.

2.2.2.2 Praktisk nærhet

Grensen mellom forsøk og forberedelse kan også trekkes delvis med bakgrunn i hvor store praktiske overvinnelser gjerningspersonen har igjen å forsere, og hva han allerede har gjort. Jeg anser praktiske overvinnelser for å innbefatte både gjøremål som må utføres, fysiske hindringer og geografisk avstand.

Dersom det gjenstår mange ting for gjerningspersonen å gjøre, langt å reise eller liknende, trekker det i retning av at gjerningspersonen blir bedømt for å være i en forberedende fase. Det var tilfellet i Rt. 1932 s. 427. Faktum i saken var at tiltalte hadde sendt et brev til en skipper i Tyskland, med forslag om at de sammen skulle samarbeide for å smugle sprit inn til Norge. Brevet kom i retur. Der gjensto det såpass mange praktiske overvinnelser frem

⁹¹ Rt. 1996 s. 766, på s. 768

⁹² Oslo Tingrett 07.01.10, saksnr. 09-151929MED-OTIR/08

mot faktisk smugling av sprit inn i Norge at tilfellet ble bedømt som forberedelse, ikke forsøk. Høyesterett mente at det ville gjenstått så mye frem mot spritsmugling, at det ville være snakk om forberedelse selv om brevet kom frem til rett adressat. Tiltalte ble ansett for å ha forberedt en kriminell handling, ikke forsøkt å begå den.

Dersom det gjenstår små praktiske overvinnelser frem mot fullbyrdelse, også sett på bakgrunn av det som allerede er gjort, trekker det i retning av at gjerningspersonen skal dømmes for forsøk. I Rt. 1991 s. 95 ble grensen mellom forberedelse og forsøk ansett for krysset, delvis på bakgrunn av at siktede allerede hadde foretatt store praktiske forberedelser⁹³. Han hadde stjålet et stort antall sjekker, disse var påført falske underskrifter av ham, og han hadde opprettet et stort antall bankkontoer for å sette inn de falske sjekkene der. Det eneste som gjensto var å få oppgitt kontonumrene fra bankene for at svindelen kunne fullbyrdes.

Der det ikke gjenstår noe annet for gjerningspersonen å gjøre enn å vente frem mot fullbyrdelse, står man ovenfor et fullendt forsøk,⁹⁴ og vedkommende anses da for å ha overskredet grensen. Dette var tilfellet i den tidligere omtalte dommen fra Oslo Tingrett.⁹⁵ For det tiltalepunktet der det ble dømt for forsøk på strl. § 201a, hadde gjerningsmannen gjort alt han trengte praktisk sett frem mot møtet. Kommunikasjonen hadde pågått over lengre tid, og var seksualisert. Et møte var avtalt, og fornærmede var klar over mannens hensikter med møtet. Det eneste som gjensto, var et kortere tidsrom frem mot møtet.

Strl. § 201a ble innført delvis med den begrunnelse at det er kvalifisert mer straffverdig at en voksen legger til rette for møte med et barn i det virkelige liv som følge av forutgående avtale, enn det å etablere kontakten i utgangspunktet.⁹⁶ Strl. § 201a kriminaliserer derfor den praktiske tilretteleggingen frem mot et overgrep. Ved vurderingen av om en person har

⁹³ Rt. 1991 s. 95, på s. 96. I tillegg til at det allerede var gjort mye arbeid, og lite praktisk arbeid gjenstod, hadde tiltalte etter Høyesteretts formening ved sine handlinger vist et "fast forbrytersk forsett". Det gjensto også lite tid frem mot planlagt fullbyrdelse.

⁹⁴ Se om fullendt forsøk under pkt. 2.3.3.

⁹⁵ Oslo Tingrett 07.01.10, saksnr. 09-151929MED-OTIR/08

⁹⁶ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 17

oversteget grensen mellom forberedelse og forsøk må man derfor se hen til om vedkommende har noen praktiske utfordringer med å legge til rette for/gjennomføre et møte. Dersom den voksne trenger å skaffe seg en pc, en internettilkobling og finne et barn å groome, gjenstår det mye praktiske overvinnelser frem mot et frem et møte. Da har det ganske sikkert ikke oppstått straffansvar for forsøk etter strl. § 201a, uansett hvor mye gjerningsmannen har forsett om å få til et slikt møte.

Mer i grenseland befinner man seg dersom gjerningsmannen pågripes på reisen frem mot det avtalte møtestedet. Da har han igjen praktiske overvinnelse; resten av reisen. Men han har også overkommet flere praktiske hindringer allerede. Hvor langt frem mot møtestedet skal gjerningsmannen kunne være før man anser det som forsøk? Det blir enda mer usikkert dersom vedkommende ennå befinner seg på forberedelsesstadiet til selve reisen, ved at han eksempelvis kjøper en bussbillett til reisen frem til det avtalte møtestedet. Da har han hele den faktiske reisen igjen, men han har tatt praktiske skritt for å tilrettelegge for å gjennomføre møtet.

Dersom gjerningsmannen allerede har gjort en del praktiske forberedelser som er nødvendig for å gjennomføre møtet med barnet, kan det trekke i retning av at han har kommet over grensen for forsøk. Det kan være at han har bestilt hotellrom, anskaffet hjelpemidler til gjennomføringen av den seksuelle omgangen mm. Denne praktiske tilretteleggingen vil også kunne belyse mangelen på psykiske motforestillinger mot gjennomføringen av møtet.⁹⁷

⁹⁷ Dersom gjerningspersonens forsett om å gjennomføre møtet har manifestert seg relativt tydelig i praktisk forberedelse, som bestilling av hotellrom, har han overskredet grensen mellom forsøk og fullbyrdelse etter den svenske lovregelen mot grooming, se pkt. 5.4.1. Når og hvis det kommer praksis rundt den svenske lovregelen, kan dette muligens tjene som hjelp ved grensedragningen mellom forberedelse og forsøk etter den norske lovregelen.

2.2.2.3 Tidsmessig nærhet

Hvor lang tid det gjenstår frem til fullbyrdelse av en kriminell handling, er også avgjørende for om man har å gjøre med forberedelse eller forsøk. Jo lenger tid det er frem mot fullbyrdelse, jo lenger tid gjerningspersonen til å ombestemme seg. Det trekker i retning av straffri forberedelse. I Rt. 2008 s. 867 var det delvis på bakgrunn av tidsmomentet at gjerningsmannen ikke ble dømt for forsøk, men ble ansett for å være i en forberedelsesfase. Faktum i saken ble karakterisert som et ”grensetilfelle”⁹⁸ mellom forberedelse og forsøk. Gjerningsmannen hadde allerede befølt jenta under bilturen på vei til hotellet der de hadde avtalt å ha seksuell omgang, men det ble bedømt for å ha skjedd i såpass ”stor tidsmessig avstand”⁹⁹ fra fullbyrdelse av et straffebed, at det trakk i retning av straffri forberedelse. Her var det altså for lang tid mellom det gjerningsmannen allerede hadde gjort og det som gjensto, til at han kunne vurderes for å være i en forsøksfase.

Tidsmomentet kan også trekke i motsatt retning; dersom det relativt sett er kort tid igjen til fullbyrdelse, skal det mer til for å forsvare at gjerningspersonen ikke har krysset grensen mellom straffri forberedelse og straffbart forsøk. Delvis på bakgrunn av det korte gjenstående tidsrommet frem mot planlagt fullbyrdelse, ble gjerningspersonene i Rt. 1996 s. 766 dømt for forsøk på ran. I tillegg til praktisk forberedelse og psykisk nærhet, jfr. pkt. 2.2.2.1, ble tidsmomentet avgjørende. Det uttales av førstvoterende, med tilslutning av de øvrige dommerne, at det i saken var ”en slik nærhet i tid fra det som var foretatt til selve ranshandlingen måtte ventes å skje”, at grensen mellom forberedelse og forsøk var overskredet.

Tidsmomentet ved vurderingen mellom forberedelse og forsøk etter strl. § 201a, antas å kunne gi seg utslag i at det legges avgjørende vekt på hvor lenge det er til et avtalt møte skal skje. Dersom det er avtalt et møte, som skal finne sted langt ut i fremtiden, er det ikke særlig tidsmessig nærhet, noe som trekker i retning av forberedelse.

⁹⁸ Rt. 2008 s. 867, avsnitt 22

⁹⁹ Rt. 2008 s. 867, avsnitt 25

Hvis det gjenstår kort tid frem mot avtalt møte, vil tidsmomentet kunne bidra til at gjerningsmannen vurderes som å ha kommet over grensen til forsøk. Dersom den videre gangen frem mot møte da avbrytes av andre enn gjerningspersonen (barnet avlyser, politiet griper inn el.) er det så kort tid frem til møtet skal skje, at det er lite som tilsier at han ikke ville fullbyrdet sin kriminelle gjerning.

2.2.3 Tilbaketreden fra forsøk

Tilbaketreden fra forsøk er strengt tatt en straffopphørsgrunn for pådratt straffansvar,¹⁰⁰ ikke et normalt stadium i en handlingsrekke mot fullbyrdelse, som er systematikken jeg har valgt her i del 2 av oppgaven. Tilbaketreden fra forsøk behandles likevel her, da jeg synes at dette gir en mer helhetlig behandling av problematikken rundt forsøk.

Straffopphør som følge av tilbaketreden fra forsøk er hjemlet i strl. § 50:

Forsøgets Strafbarhed bortfalder, saafremt den skyldige af egen fri Vilje enten afstaar fra den forbryderske Virksomhed, før endnu fuldendt Forsøg foreligger, eller forebygger den Følge, ved hvis Indtrædelse Forbrydelsen vilde være fuldbrydet, forinden han endnu ved, at den forbryderske Virksomhed er opdaget.

Strl. § 50 kommer bare til anvendelse i tilfeller der fullbyrdelse ikke har skjedd (ennå).¹⁰¹ Straffri tilbaketreden fra forsøk innebærer at allerede pådratt straffansvar for forsøk kan falle bort, dersom gjerningspersonen stopper sin handlingsrekke frem mot fullbyrdelse, eller forhindrer følgene av sine allerede foretatte handlinger. Dette er henholdsvis

¹⁰⁰ Eskeland, 2006, s. 221

¹⁰¹ I Rt. 1948 s. 531 ble ikke den tiltalte frikjent for forsøk på promillekjøring, fordi forsøk i seg selv var gjort straffbart i dagjeldende motorvognlov § 17 (2). Han kunne derfor ikke tre tilbake fra forsøk med straffriende virkning, da forsøk var straffbart i seg selv.

ufullendte og fullendte forsøk.¹⁰² Disse to alternative hendingsforløpene er de to objektive vilkårene i strl. § 50.¹⁰³

Ved det ufullendte forsøk gjenstår det fortsatt noe for gjerningsmannen å gjøre før fullbyrdelse. Etter strl. § 201a vil det kunne være at gjerningsmannen har igjen å reise til det avtalte møtestedet, men at alle andre forhold ellers er lagt til rette. Det fremgår av forarbeidene til strl. § 201a at straffansvar kan bortfalle med hjemmel i strl. § 50 ”så lenge tiltalte ikke har kommet frem til møtestedet”, såfremt han ”av egen fri vilje bestemmer seg for å la være å møte opp”.¹⁰⁴

Ved det fullendte forsøket trenger ikke gjerningspersonen å gjøre mer for at handlingen skal fullføres. Alle praktiske forberedelser er gjort, og fullbyrdelsen avhenger nå av andre menneskers handlinger, tid eller liknende forhold som ligger utenfor gjerningsmannens direkte kontroll. For at handlingsrekken ikke skal skje fullt ut, må gjerningspersonen gjøre noe aktivt for å avverge den videre rekken av hendelser. Et illustrerende eksempel på en sak der den tiltalte ikke avverget den videre handlingsrekken er Rt. 2002 s. 1717. Her ble tiltalte dømt for medvirkning til drap, ved at hun overleverte to pistoler til personer som brukte våpnene til å begå drap. Ved at hun overleverte pistolene var hennes del av ugjerningen gjort. Hun pådro seg da en plikt til å hindre at pistolene ble benyttet til de drapene hun hadde grunn til å regne med at ville bli begått innen kort tid, ved bruk av våpnene hun hadde bidratt med. Dersom tiltalte hadde fulgt opp denne handlingsplikten, ville hun med stor sannsynlighet blitt ansett for å tre tilbake fra pådratt straffansvar, for forsøk på medvirkning til drap.

Det fullendte forsøket på overtredelse av strl. § 201a vil kunne være der gjerningsmannen venter i sitt hjem på at barnet skal komme til ham. All forberedelse er gjort, og han trenger bare å forholde seg passiv for at fullbyrdelse kan skje. Her må han ”aktivt avlyse avtalen

¹⁰² Eskeland, 2006, s. 344

¹⁰³ Røstad, 1993, s. 252

¹⁰⁴ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 18

for at straffansvar ikke skal oppstå”.¹⁰⁵ Selv om han ved å befinne seg på det avtalte møtestedet etter en streng bokstavelig fortolkning allerede har fullbyrdet gjerningsbeskrivelsen, se pkt.2.1.1.2.1, vil hans avlysning av avtalen ”forebygge den følge” som gjennomføringen av møtet ville være.

Etter lovteksten i strl. § 201a har den voksne pådratt seg straffansvar når den har kommet frem til der et møtested kan iakttas. Det innebærer at straffri tilbaketreden strengt tatt ikke kan skje etter at den voksne har kommet frem til et slikt utkikkspunkt. Å komme frem til et utkikkspunkt ble valgt som skjæringstidspunkt for straffansvar spesifikt for å ”unngå spørsmål om straffriende tilbaketreden”.¹⁰⁶

Uansett om det dreier seg om et avbrutt fullendt eller ufullendt forsøk, er det et ufravikelig vilkår for å oppnå straffopphør at tilbaketreden skjer frivillig. Dette er det subjektive vilkåret for å fri seg fra allerede pådratt straffansvar ved forsøk.¹⁰⁷ Gjerningsmannen ”må ha oppgitt forsøket til tross for at han mente å kunne oppnå sitt resultat ved å fortsette”.¹⁰⁸ Dersom fullbyrdelse er umulig eller så vanskelig at gjerningspersonen ikke klarer å fullbyrde den kriminelle handlingen, er ikke tilbaketreden frivillig. I Rt. 1988 s. 18 ble ikke gjerningsmannen hørt med at han hadde trådt tilbake fra voldtektsforsøk frivillig. På grunn av fornærmedes kraftige skrik ble han redd for å bli oppdaget, og som en følge av det mistet han den nødvendige ereksjonen for å gjennomføre den planlagte voldtekten. Her var det derfor praktisk umulighet som gjorde at voldtekten ikke ble gjennomført, ikke gjerningsmannens frivillige tilbaketreden.

Dersom gjerningsmannen i strl. § 201a blir hindret i å fullføre sitt forsøk på å møte barnet av forhold utenfor hans kontroll, som gjør det umulig eller uforholdsmessig vanskelig å gjennomføre møtet, blir han derfor ikke straffri for tilbaketreden. Hvis han eksempelvis

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007)

¹⁰⁶ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 18

¹⁰⁷ Røstad, 1993, s. 254

¹⁰⁸ Rt. 2005 s. 1625, avsnitt 11. I denne saken ble ikke tiltalte hørt med at han hadde trådt frivillig tilbake fra sitt forsøk om å bryte seg inn i biler for å stjele mobiltelefoner. Han hadde forsett om å stjele mobiltelefoner fra to biler, men ble hindret i det ved at bilene var låst. Da han ikke klarte å få ut telefonene, reiste han fra stedet der bilene var parkert.

forhindres i å komme til møtestedet som følge av trafikale hindringer, har han ikke selv frivillig avbrutt forsøket.

Hva som er motivasjonen for den frivillige tilbaketreden spiller ingen rolle. Det stilles således ikke krav til ”anger eller andre høyverdige motiver”,¹⁰⁹ men det må skje på bakgrunn ”af egen fri Vilje”. Få å oppnå straffrihet kreves det derfor ikke at gjerningsmannen får verken moralske kvaler eller andre aktverdige grunner for å la være å møte opp til avtalen med barnet.

Strl. § 50 sier at for å bli straffri etter denne regelen, må gjerningsmannen tre tilbake fra forsøk ”forinden han endnu ved” om at han er oppdaget. Dette er den klare hovedregel. Men det er et lite unntak; dersom man avslutter handlingsrekken etter at man er oppdaget, kan det i unntakstilfelle være grunn for til straffrihet.¹¹⁰ Det vil i så fall være dersom man trer tilbake etter at man er oppdaget, selv om man regner med å kunne fullføre gjerningsbeskrivelsen og komme unna med det. De faktiske forholdene som rammes av strl. § 201a gir en gjerningsperson liten grunn til å regne med å slippe unna dersom han er oppdaget. Dette fordi den kommunikasjonen som er den typisk for grooming etterlater mye elektroniske spor.

2.3 Medvirkning

2.3.1 Medvirkning til overtredelse av strl. § 201a

Det er ikke gitt at en person er alene om å begå en straffbar handling. I enkelte tilfeller kan ikke et lovbrudd godt gjennomføres på egen hånd, fordi det av praktiske årsaker trengs å være flere om utførelsen. Det kan også være at gjerningspersonen tilskyndes av en annen, og ikke ville begått den kriminelle handlingen uten denne ytre motivasjonen. Som det

¹⁰⁹ Røstad, 1993, s. 254

¹¹⁰ Eskeland, 2006, s. 343. Se i Røstad, 1993, s. 254 for en gjennomgang av synspunktene til de fremste strafferettsforfatterne hvorvidt man kan tre straffritt tilbake fra forsøk når/etter at man er oppdaget.

fremgår av denne eksemplifiseringen kan medvirkning være av både fysisk og psykisk karakter, eller en kombinasjon.

Det er naturlig her å betegne den som rent faktisk utfører de handlingene, som mest direkte rammes av straffebudet, som hovedmann (H), og den som har en mer hjelpende rolle som medvirker (M). Her tas det for enkelhets skyld ikke hensyn til at det kan være flere personer i hver kategori for en kriminell handling. Det kan tenkes at grooming begås av flere i samarbeid, eksempelvis ved at en gruppe voksne opererer i et chatforum der de utveksler informasjon om potensielle ofre. Av hensyn til ordgrensen går jeg ikke her inn i noen dypere drøftelse av hva som utgjør en medvirkningshandling og hva som utgjør en hovedhandling ift. et handlingsdelikt.¹¹¹

I norsk rett finnes det ikke, i motsetning til de fleste andre rettsordninger, noen generell regel at medvirkning er straffbar.¹¹² I stedet avgjør det enkelte straffebud om medvirkning er straffbar eller ikke. Man må således skille mellom de straffebudene som spesifikt sier at medvirkning er straffbar og de straffebudene som er tause om medvirkning.¹¹³

Strl. § 201a rammer medvirkning direkte ved eget medvirkningstillegg. Alle straffebudene i straffeloves kapittel om seksualforbrytelser suppleres av strl. § 205, som sier at ”også den som medvirker til handlingen”, pådrar seg straffansvar. Derfor kan den som hjelper en annen å møte et barn etter forutgående avtale, straffes for det.

Når straffebudet har et medvirkningstillegg, pådrar medvirkeren seg straffansvar mer direkte med hjemmel i straffebudet, uten at hans handlinger nødvendigvis omfattes av gjerningsbeskrivelsen. Da er begrunnelse for å straffe at medvirkeren ved sine egne handlinger (bistand til hovedmannen) ”har utvist det *minimum av straffverdighet* som en handling i samsvar med gjerningsbeskrivelsen forutsetter”.¹¹⁴ Dersom M bistår H i å

¹¹¹ For en inngående drøftelse, se Husabø, 1999, s. 41 flg.

¹¹² Andenæs, 2004, s. 325

¹¹³ I straffebud uten medvirkningstillegg, er medvirkning til forsøket/fullbyrdelsen av et straffebud kun straffbart hvis medvirkers handlinger omfatter alle elementene i gjerningsbeskrivelsen.

¹¹⁴ Eskeland, 2006, s. 199

fullbyrde gjerningsbeskrivelsen i strl. § 201a, trenger derfor ikke M selv å befinne seg på ”møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas” for å pådra seg straffansvar.

I straffebud med medvirkningstillegg må medvirkeren tilfredsstille kravet til skyldgrad som gjelder for det enkelte straffebud, og denne skylden må ”omfatte alle elementene i gjerningsbeskrivelsen”.¹¹⁵ I forhold til strl. § 201a innebærer det at medvirkeren må ha forsett om hva hovedmannen gjør/har tenkt å gjøre.¹¹⁶ Derfor vil M pådra seg straffansvar for medvirkning dersom han stiller sin egen datamaskin tilgjengelig for H, med viten om at formålet med bruken er å bearbeide barn frem mot møte. Derimot vil ikke en internettkafé, der H benytter en datamaskin til og groome et barn, pådra seg straffeskyld. Det er fordi kaféen ikke vet, og dermed ikke har forsett om, at H benytter den til en straffbar handling.

2.3.2 Medvirkning til forsøk på overtredelse av strl. § 201a

Strl. § 201a suppleres som sagt med et medvirkningstillegg i strl. § 205. I tillegg til dette kommer også strl. § 49 om forsøk til anvendelse på medvirkning.¹¹⁷ Medvirkning til forsøk på fullbyrdelse av strl. § 201a, og forsøk på medvirkning, er således straffbar.

At medvirkning til forsøk på en kriminell handling er straffbar, innebærer at M kan straffes selv om H ikke klarer å fullføre sin påbegynte handlingsrekke. M kan ha alt som kreves fra hans side for at forbrytelsen skal kunne fullføres, og har således pådratt seg straffansvar allerede, selv om H ikke klarer å komme lenger enn til forsøk.

Et slikt tilfelle, med bakgrunn i strl. § 201a, vil kunne være dersom M transporterer fornærmede til et avtalt møtested, dit H også på vei til. M har dermed gjort alt det denne skal for å medvirke til at forbrytelsen blir oppfylt. Dette gjelder selv om H forhindres fra å komme frem til møtestedet, eksempelvis ved politiets inngripen. H har således ikke selv klart å fullbyrde en kriminell handling ennå, men kan være på forsøksstadiet. M har likevel pådratt seg straffansvar for medvirkning.

¹¹⁵ Eskeland, 2006, s. 308

¹¹⁶ Se pkt. 2.1.2, om at strl. § 201a har forsett som skyldkrav.

¹¹⁷ Se pkt. 2.2, om straffansvar ved forsøk

Det kan også straffes for forsøk på medvirkning, med hjemmel i strl. § 49. Dette er være tilfelle når en person forsøker å tilskynde en annen til å begå et lovbrudd, men den andre avstår. M forsøker da å medvirke til at H begår en kriminell handling.

Ift. strl. § 201a vil dette kunne skje dersom H i utgangspunktet er i tvil om han skal ta kontakt med barn. Han gjør det først etter at M har motivert ham til å gjøre det. Videre i groomingprosessen kan M bistå med tips til hvordan H skal gå frem, og motiverer ham dersom han i løpet av prosessen kommer i tvil om han skal fortsette. H kan så velge å ikke dra til det avtalte møtestedet, og således ikke fullbyrde gjerningsbeskrivelsen i strl. § 201a. Her er H kun på et stadium for straffri forberedelse, men M har forsøkt å medvirke til fullbyrdelsen av et lovbrudd, og kan derfor straffes for forsøk på medvirkning.

3 Straffeloven § 201a (2), villfarelse om barnets alder

I strl. § 201a fremgår det at gjerningspersonen ikke er unntatt fra straffeskyld pga. uvitenhet/villfarelse om fornærmedes alder. Dette gjelder så langt ”ingen uaktsomhet foreligger”. I dette ligger det at hva gjerningsmannens skyldgrad om barnets alder angår, er det tilstrekkelig med uaktsomhet. Mens de andre delene av gjerningsbeskrivelsen krever forsett som skyldgrad, er det altså nok med uaktsomhet ift. fornærmedes alder.

Det problematiseres ikke særlig i forarbeidene hva som ligger i dette, ut over å vise til at det samme gjelder etter strl. § 196 (3),¹¹⁸ og at vurderingen ift. strl. § 201a (2) derfor blir lik som den som må foretas under førstnevnte lovregel. Her vil jeg derfor på mer generelt grunnlag behandle innholdet i strl. § 196 (3), og knytte dette opp mot de faktiske forholdene som rammes av strl. § 201a.

At skyldgraden som kreves ift. fornærmedes alder kun er uaktsomhet, innebærer at gjerningspersonen bebreides dersom han har gått videre i sin handlingsrekke på tross av tvil om alderen på den andre personen. Dersom gjerningsmannen virkelig ikke er klar over fornærmedes unge alder, bebreides han for sin uvitenhet. Hvis ikke det var tilstrekkelig med uaktsomhet her, ville det med relativ enkelhet kunne hevdes av over griper at denne ikke var klar over fornærmedes alder, og således ikke forsettlig hadde hatt seksuell kontakt med et barn.

For at gjerningsmannen skal være uskyldig kreves det at *ingen* uaktsomhet foreligger. Det kreves at han har vært fullt ut aktsom med hensyn til barnets alder. Vilåret om ingen uaktsomhet er så strengt at det er ganske nær en objektiv straffbarhetsgrunn. Vurderingen av om den voksne har opptrådt med tilstrekkelig aktsomhet er svært streng. En dom der det

¹¹⁸ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 21. Det samme skyldkrav gjelder for strl. § 200 (4), og strl. § 195 (3) skal også forstås på den måten.

kommer klart frem er Rt. 2005 s. 833. I avsnitt 88 fremgår det at ”når det kreves at ingen uaktsomhet kan legges gjerningspersonen til last, er dette et meget strengt kriterium”. Det kreves at gjerningspersonen, for å opptre med tilstrekkelig aktsomhet, ”må utvise aktivitet for å bevise at han er uskyldig ved å redegjøre for konkrete omstendigheter som kan underbygge at han ha vært aktsom i relasjon til fornærmedes alder”.

Gjerningspersonen pålegges derfor en aktivitetsplikt for å klarlegge fornærmedes alder før seksuell handling/omgang. Dette vil kunne være å spørre rett ut, be om legitimasjon eller forsøke å ”sikre seg nødvendig informasjon ved å bringe på bane nærliggende temaer som skolegang, klassetrinn eller fritidsaktiviteter”.¹¹⁹ Den voksne er her ansvarlig for å forsikre seg om at den andre er i en akseptabel alder.

Det kreves at gjerningspersonen opptrer som en normalt forstandig person, og at han derfor tar adekvate skritt for å klarlegge hva fornærmedes alder er. Dersom han opptrer slik, pådrar han seg ikke straffansvar selv om fornærmede er under 16 år. Det var tilfelle i Rt. 1970 s. 784, der Høyesterett ikke overprøvde herredsrettens vurdering av tiltaltes aktsomhet. Han ble vurdert som aktsom ift. barnets alder, på bakgrunn av at hennes ”utseende og opptreden gav tiltalte forsvarlig grunn til uten videre å regne med at hun var over 16 år”.

Det skal ganske mye til før aktsomhetsplikten er tilfredsstilt. For at den voksne skal kunne anses for å være aktsom ift. barnets alder kreves det at alle elementene som utgjør en naturlig vurderingsbakgrunn, trekker i samme retning. For at det skal være ”ingen uaktsomhet” må det være lite eller ingenting som tilsier at barnet er under den påkrevde aldersgrense.

Å basere seg på barnets opplysninger om egen alder, er ikke tilstrekkelig til å oppfylle aktivitetsplikten. I LA-2009-18397¹²⁰ nøyde gjerningsmannen seg med å spørre

¹¹⁹ LA-2006-59553

¹²⁰ Denne saken ble anket over straffutmålingen til Høyesterett, men der ble ikke tiltaltes aktsomhet vurdert særlig nøye, se Rt. 2010 s. 36

fornærmede om alderen. Hun var på 13 år og 8 måneder, men opplyste på spørsmål at hun var 16 år. Hun ga ikke særlig mange andre opplysninger som trakk i retning av at hun var eldre enn sin kronologiske alder. I denne saken ble gjerningsmannen hørt med at han ikke hadde vært uaktsom om fornærmedes alder ift. strl. § 195, men han ble ansett for å ha opptrådt klanderverdig nok til å dømmes etter strl. § 196. At han ikke undersøkte fornærmedes alder nærmere, men baserte seg på hennes opplysninger, var således ikke tilstrekkelig for å være aktsom. De to kom i kontakt via chat på internett, og dersom det ikke hadde kommet til seksuell kontakt, ville saksforholdet kunne rammes av strl. § 201a.

For strl. § 201a stiller aktsomhetskravet seg noe annerledes enn for strl. § 196, fordi de faktiske forholdene som rammes er forskjellige. Strl. § 196 rammer seksuell omgang, som utvilsomt krever en stor grad av fysisk nærhet. I de fleste tilfeller er det lettere å anslå noens alder når man står ansikt til ansikt. For strl. § 201a trenger ikke partene å ha møtt hverandre tidligere, og muligheten til å vurdere alderen til den andre i virkeligheten forsvinner derfor.

Det kan være vanskelig å være aktsom i vurderingen av alderen til en person man ikke har sett i virkeligheten. Når de to møtes, har den voksne allerede fullbyrdet gjerningsbeskrivelsen, og derfor pådratt seg straffansvar. Dersom han snur og går når har ser hvor ung den andre er, har han like fullt pådratt seg straffansvar for fullbyrdelse. Det samme gjelder dersom han har posisjonert seg slik at han kan holde utkikk med det avtalte møtepunktet, men velger å gå når han ser hvor ungt barnet er, når det ankommer møtestedet. I disse tilfellene pådrar den voksne seg straffansvar, uten at han har fått en skikkelig mulighet til å vurdere barnets alder ved å ta det i øyesyn. Fra et rettssikkerhetsperspektiv vil dette kunne vurderes som problematisk. At straffansvar allerede da er pådratt, ble valgt spesifikt ”for å unngå spørsmål om straffriende tilbaketreden”.¹²¹

¹²¹ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 18

For at den voksne ikke skal være uaktsom med hensyn til barnets alder etter strl. § 201, må han gjøre visse undersøkelser for å klarlegge alderen til barnet. I en groomingprosess frem mot første møte vil slike undersøkelser måtte baseres på utveksling av mer eller mindre korrekt personlig informasjon.

Det er ikke ulovlig å oppgi et alias (nick) ved kontakt med andre på internett,¹²² og det vil ofte være den vanlige måten å opptre. Dette trenger ikke å gi korrekt informasjon om den som skjuler seg bak nett-identiteten. ”Jente18” trenger ikke å være en jente på 18 år. Den voksne vil ikke kunne påberope seg at dette nicket ga tilstrekkelig sterke indikasjoner på barnets alder til at dette utelukker uaktsomhet fra dennes side.

Dersom barnet og den voksne utveksler bilder av seg selv (uavhengig av om de har en seksuell karakter), har den voksne ingen sikkerhet for at personen i andre enden er den samme som på bildet. Er personen i andre enden en jente på 12 år eller den fullvoksne kvinnen på bildet? Den voksne vil derfor ha små muligheter til å vurdere alderen til den andre på bakgrunn av oversendte bilder. Det vil derfor kunne være vanskelig å hevde at gjerningspersonen er aktsom ift. barnets alder, basert på bilder som er utvekslet.

Å basere seg på barnets angivelse av egen alder er ikke tilstrekkelig for å tilfredsstille aktivitetsplikten, jfr. ovenfor. Et barn kan i tillegg til det gi opplysninger som er egnet til å styrke den voksnes tro på at barnet er eldre enn sin kronologiske alder. Heller ikke da har den voksne noen mulighet til å være helt sikker på at disse opplysningene medfører riktighet. Dersom den voksne baserer sitt anslag av barnets alder på bakgrunn av denne typen opplysninger, vil dette vanskelig kunne sies å tilfredsstille kravet til aktsomhet. Dette var tilfellet i LB-2007-102678,¹²³ der flertallet kom til at gjerningspersonen ikke hadde opptrådt med tilstrekkelig aktsomhet for å klarlegge alderen på en 14 år gammel jente. Han

¹²² Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 17

¹²³ Denne saken gikk videre til Høyesterett (Rt. 2008 s. 867) på bakgrunn av anker over lovanvendelsen, men ingen av dem førte frem. Angivelsen av hvilke opplysninger fornærmede ga til gjerningsmannen er noe mer utfyllende i dommen fra lagmannsretten, og det er derfor denne benyttes som eksemplifisering.

ble likevel frikjent, da forholdet ble bedømt som forberedelse, ikke forsøk til seksuell omgang.

Jenta i denne saken hadde opplyst per SMS og chatting på internett å være 18 år. Hun sa at hun hadde et navngitt barn med en navngitt mann, og derfor trengte barnevakt før de kunne møtes. Hun sa til gjerningsmannen at hun fikk et barn til i løpet av kontaktperioden. Hun sa at aldersforskjellen på de to var 30 år (at hun var 18 år og han var 48 år). Hun opplyste også at hun hadde mistet førerkort til bil pga. fartsovertredelse. Samlet sett hadde derfor fornærmede oppgitt ganske mange opplysninger som var egnet til å gi den voksne inntrykk av at hun var over den seksuelle lavalder. Dette i tillegg til at hun på bakgrunn av sin fremtoning ”kunne oppfattes som eldre enn hun faktisk var” når de to møttes.

I ankesaken for Høyesterett (Rt. 2008 s. 867) uttales det av førstvoterende, med tilslutning fra de øvrige, at gjerningsmannen ikke hadde basert sin vurdering av fornærmedes alder ”på noe annet enn fornærmedes egne opplysninger”.¹²⁴ Man kan jo spørre seg hva annet enn opplysninger fra fornærmede og hennes utseende som kan brukes ved en slik vurdering. Flertallet i lagmannsretten gir ikke noen forslag til hva gjerningsmannen burde ha gjort for å klarlegge alderen til jenta. Heller ikke Høyesterett har noen eksempler på hva gjerningsmannen burde gjort for å være aktsom med hensyn til jentas alder, ut over å være mer aktiv. Dette viser at aktivitetsplikten for å være aktsom er svært streng. På bakgrunn av de her siterte dommene, blir det klart at kravet til ”ingen uaktsomhet” ligger ganske nær en objektiv straffbarhetsbetingelse.

I den ovenfor nevnte dommen fra lagmannsretten uttales det av flertallet at ”internett og SMS er kommunikasjonsformer hvor det er særlig grunn til skepsis med hensyn til de opplysninger som gis”.¹²⁵ Disse grunnene til skepsis vil også gjelde ift. strl. § 201a. Under forberedelsen av loven ble det fremholdt at aktsomhetskravet til gjerningspersonen ble

¹²⁴ Rt. 2008 s. 867, avsnitt 33

¹²⁵ LB-2007-102678, på s. 4 av 6

skjerpet ved at det ikke er snakk om spontan kontakt, men tvert imot kontakt som kan gå over lang tid.¹²⁶

Som det fremgår over, er det lite en gjerningsperson etter strl. § 201a kan bruke som verifiserbar informasjon for å være i aktsom god tro om barnets alder før møte. Resultatet av dette blir at gjerningspersonen har ganske svake holdepunkter for å vurdere fornærmedes alder, men har på tross av dette en strengere aktsomhetsplikt enn dersom møtet hadde skjedd spontant ansikt til ansikt. Det kan på bakgrunn av dette hevdes at gjerningspersonens aktsomhetsplikt er strukket fra å være et krav til ingen uaktsomhet, til å være mer i retning av en mer objektiv straffbarhetsbetingelse. Dette er ikke uttalt problematisert i lovens forarbeider.

¹²⁶ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 21

4 Straffeloven § 201a (3), straffbortfall pga. jevnbyrdighet

I tredje ledd er det lagt inn en straffreservasjon for situasjoner der de to som møtes er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling. Bestemmelsen føyer seg inn i rekken av andre straffebud i kap. 19 i straffeloven med samme reservasjon for jevnbyrdighet ved frivillig seksuell omgang/handling. De øvrige er strl. §§ 195 (4), 196 (4) og 200 (4), der det fremgår de aktuelle seksuelle krenkelsene enten kan belegges med mindre straff enn minstestrafen eller straffen kan falle bort helt.

I forarbeidene til strl. § 201a er det ikke presisert nærmere hva som ligger i tredje ledd, ut over å henvise til innholdet i de ovenfor nevnte paragrafene.¹²⁷ Rettstilstanden for de andre straffebudene ”importeres” derfor direkte. I den videre drøftelsen tas det derfor utgangspunkt i rettstilstanden til de andre straffebudene, men spesielle hensyn tas for de gjerningene som rammes av strl. § 201a.

Unntaksregelen for straff pga. jevnbyrdighet er en straffritaksregel. Den voksne anses som skyldig, men han fritas for straff.¹²⁸ Det innebærer at det er opp til rettens skjønn om tiltalte skal fritas for straff, selv om lovens vilkår til jevnbyrdighet er oppfylt.¹²⁹ Dette straffritaket er ikke noe tiltalte har krav på, men det skal foreligge særlige forhold i saken for at retten skal dømme til straff dersom de to er omtrentlig like langt i sin mentale og fysiske utvikling.¹³⁰

Dersom en person skal kunne slippe straff pga. jevnbyrdighet, er det viktig at gjerningsmann og fornærmede er omtrent jevnbyrdige i både alder og utvikling. De to

¹²⁷ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 21-22

¹²⁸ Andenæs, 1996, s. 116

¹²⁹ Rt. 2005 s. 1651, avsnitt 12

¹³⁰ ibid. avsnitt 13

kravene er kumulative.¹³¹ Det hjelper derfor ikke om overgriper er en svært lite mentalt utviklet mann på 25 år og fornærmede er en svært psykisk moden jente på 14 år. Selv om utviklingen muligens kan vurderes å være på et sammenliknbart plan, er aldersforskjellen for stor til å kunne betegnes som jevnbyrdig. Det ses her bort fra strl. § 44 (2) om høygradig psykisk utviklingshemming.

Det går et skille mellom strl. §§ 195 og 196, som omhandler henholdsvis seksuell omgang med barn under 14 og 16 år. I rettspraksis fremgår det at det aksepteres en ”noe større”¹³² aldersforskjell mellom overgriper og fornærmede dersom barnet er mellom 14 og 16 år, enn dersom barnet er yngre enn 14 år.¹³³ Rettspraksis har blitt noe mer liberal enn tidligere i hvor stor aldersforskjell som godtas.¹³⁴

Det tas utgangspunkt i den kronologiske alderen til de to.¹³⁵ Dersom differansen her er klart for stor, er det ikke nødvendig å vurdere partenes utvikling. Dersom aldersdifferansen ikke er for stor, skal det deretter ”foretas en samlet vurdering hvor partenes alderstrinn og utvikling kan spille inn”.¹³⁶ Det skal foretas en konkret vurdering, ikke en generell vurdering av de alderstrinnene partene befinner seg på.¹³⁷

Det vises til Rt. 2003 s. 442, der det uttales av førstvoterende, med tilslutning av de øvrige dommerne, at ”spørsmålet om jevnbyrdighet i utvikling vil bero på en vurdering av partenes fysiske og psykiske utvikling.” Man må derfor vurdere den eldstes psykiske og fysiske forhold opp mot fornærmedes psykiske og fysiske forhold. For at førstnevnte skal slippe straff er det avgjørende at det ikke er for stor diskrepans mellom disse. Dersom fornærmede har ”kommet betydelig lenger i sin utvikling enn hva som kan sies å ligge

¹³¹ Rt. 2003 s. 442, avsnitt 9

¹³² ibid. avsnitt 11

¹³³ Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) s. 73

¹³⁴ Rt. 2002 s. 785, på s. 788

¹³⁵ Rt. 1994 s. 1000, på s. 1001. Her ble en aldersforskjell på 3 år og 11 måneder godtatt. Jenta var 14 år og 3 måneder, og var ”kommet særdeles langt i sin utvikling”, mens gutten, på 18 år og 2 måneder, ble ansett for å være ikke ”spesielt moden for alderen”.

¹³⁶ l.c.

¹³⁷ Rt. 1990 s. 1217, på s. 1218

innenfor et normalt variasjonsområde”,¹³⁸ kan det legges mindre vekt på aldersforskjellen mellom de to.

Det synes å gå en ikke ubetinget grense på fire år ved hva som vurderes i rettspraksis som en akseptabel aldersdifferanse.¹³⁹ En dom som illustrerer det som må antas å utgjøre ytterpunktet for hva som kan godtas som jevnbyrdighet, er Rt. 1990 s. 1217. Her ble en aldersforskjell på fire år og to måneder godtatt. Hun var 15 år og åtte måneder, og han var 19 år og ti måneder. De ble vurdert som tilstrekkelig jevnbyrdige fordi det ble lagt vekt på hvilket alderstrinn de to befant seg på, og fordi ”vurderingen tar utgangspunkt i holdninger som er utbredt blant ungdom i 1990”.¹⁴⁰

Dersom begge partene har en atypisk utvikling sett ift. sine respektive jevnaldrende, blir de vurdert opp mot hverandre på vanlig måte. I Rt. 2003 s. 442 lå begge partene etter jevnaldrende i psykisk modenhet. Hun var 13 år og 8 måneder og han var 16 år og seks måneder. Her ble en aldersforskjell på 2 år og 10 måneder godtatt.

Også andre forhold enn kronologisk alder og fysisk og psykisk modenhet kan hensyntas ved vurderingen av om straff skal falle bort. Dette kan være kjærlighetsforhold mellom de to, eller om det er momenter av utnyttelse av den yngre parten.¹⁴¹

Regelen om straffbortfall pga. jevnbyrdighet i alder og utvikling bunner i rimelighetshensyn. Det ville ikke virke spesielt rimelig om en gutt på litt over 16 år skulle kunne straffes for å ha sex med en jente på 15 år, såfremt det er frivillig. Personer i aldersgruppen rundt den seksuelle lavalderen bør etter lovgivers syn gis ”et visst rom for å utforske sin egen seksualitet”,¹⁴² uten at denne utforskningen skal medføre straff for den som er noe over 16 år.

¹³⁸ Rt. 1994 s. 1000, s. 1001

¹³⁹ Andenæs, 1996, s. 115

¹⁴⁰ Rt. 1990 s. 1217, på s. 1218

¹⁴¹ Rt. 2005 s. 1651

¹⁴² Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) s. 77

5 Rettspolitiske/rettssosiologiske aspekter ved strl. § 201a

5.1 Kriminalisering uten interessekrenkelse

Å kriminalisere en handling er å belegge den med straff.¹⁴³ Strl. § 201a belegger med straffansvar handlinger som har ganske hverdagslig karakter, og lovregelen rammer handlinger som (ennå) ikke har medført noen interessekrenkelse. Ost er av den formening at det britiske straffebudet ikke rammer ”behaviour that causes primary harm in itself”, men at det som straffes er ”behaviour that could lead to harm”.¹⁴⁴ Det samme gjelder for den norske lovregelen; det er ikke ennå skjedd en skade for noen, men det har oppstått en mer eller mindre nærstående mulighet for at det kan skje.¹⁴⁵ Dersom handlingene som rammes av strl. § 201a leder frem mot faktisk skade, er det andre straffebud som tar over.

På bakgrunn av dette er det derfor ikke unaturlig å hevde at strl. § 201a i større grad rammer den onde viljen som gir seg utslag i en handlingsrekke, enn handlingsrekken i seg selv. Straffebudet fokuserer mer på gjerningsmannens subjektive forhold enn handlingens objektive karakter. Strl. § 201a representerer derfor en overgang fra den tradisjonelle norske strafferettstankegangen, om at handlinger belegges med straff dersom de medfører uønskede virkninger for enten den enkeltes eller samfunnets interesser, til en mer subjektiv synsvinkel, ved at gjerningspersonen er å bebreide for sin motivasjon/intensjon.¹⁴⁶ Denne overgangen ble det advart mot før strl. § 201a ble vedtatt,¹⁴⁷ uten at det har blitt hensyntatt i nevneverdig grad i lovens forarbeider.

¹⁴³ Lernestedt, 2003, s. 15

¹⁴⁴ Ost, 2009, s. 90

¹⁴⁵ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 16

¹⁴⁶ Se Husabø s. 275 for en historisk gjennomgang av det subjektive og det objektive syn på forsøk.

¹⁴⁷ Hennum, TfS nr. 2/2006, s. 98. Hennum anser den da mulige fremtidige vedtakelsen av et norsk straffebud mot grooming etter engelsk modell for å ”representere et taktskifte i norsk straffelovgivning”. Dersom man skal begynne å kriminalisere onde hensikter, vil det være ”uendelig mange onde hensikter å ta av”.

5.2 Innførelsen av strl. § 201a

Strl. § 201a ble innført for å beskytte barn i en tidligere fase frem mot overgrep. Det ble antatt at det mer målrettede straffebudet ville gjøre straffansvaret mer effektivt og gi politiet større muligheter til å benytte tvangsmidler.¹⁴⁸ Dette var strl. § 201a's uttalt tilsiktede virkninger.

Det er naturlig nok ikke ved innførelsen av et nytt straffebud klart hvor effektivt det vil være.¹⁴⁹ Dersom man ser hen til antall saker som er ført for retten med strl. § 201a som en del av tiltalen, må straffebudet bedømmes som lite effektivt. Så vidt vites har kun én sak til nå vært for domstolene, se pkt. 1.1.

Det er naturligvis bortimot umulig å vurdere om møter mellom barn og voksne som følge av grooming har gått ned siden innførelsen av strl. § 201a, men det er lite som tyder på det.¹⁵⁰

Strl. § 201a ble vedtatt for å beskytte barn og deres seksuelle integritet. Å tro at det å gi en lov mot forberedelse av seksuelle overgrep vil ha noen umiddelbar preventiv effekt, kan nok sies å bygge på en overdrevet tro på lovregulerings betydning for folks atferd. Å gi en lov for eller mot noe, i den tro at det vil ha umiddelbar effekt, har blitt betegnet som ”lysbrystertheorien”.¹⁵¹ Det er få holdepunkter for at strl. § 201a har hatt verken individuell eller generell preventiv effekt. Det er derfor vanskelig å si at den tilsiktede preventive effekten har inntrådt.

¹⁴⁸ Innst. O. nr. 42 (2006-2007), s. 2

¹⁴⁹ I forkant av innførelsen av strl. § 201a kom det også frem skepsis om et slikt straffebud ville være effektivt i å gi barn et godt vern mot overgrep, se Aas-Hansen, Tfs nr. 3/2005, s. 238. Hennum ytret bekymring for at en, på det tidspunktet, mulig fremtidig groomingbestemmelse skulle ende som en symbolbestemmelse, se Hennum, Tfs nr2/2006

¹⁵⁰ Bentzrud, 2009

¹⁵¹ Mathiesen, 2005, s. 73

Det er også naturlig å se hen til om det også kan være andre hensyn som ble tatt ved vedtakelsen av strl. § 201a enn det som uttales klart.

Et slikt hensyn kan være at barn beskyttes til dels kritikkfritt. Svært få vil protestere mot at barn trenger beskyttelse av sin seksuelle integritet. Det er mulig at det kan gi seg utslag i at skepsis til lite hensiktsmessig effektivisering av dette vernet, mottas som rettferdiggjøring/beskyttelse av det storsamfunnet anser som perversitet. Dette er ren spekulasjon, men det er ikke umulig at frykt mot å defineres som en beskytter av slik perversitet spilte inn da strl. § 201a ble vedtatt.

Også det at lovgiver ønsker å fremstå som handlekraftig kan ha vært et underliggende hensyn ved innføringen av strl. § 201a. Ved å kriminalisere potensiell krenkning av barns seksuelle sfære viser også lovgiver ”har gjort noe med problemet”,¹⁵² noe som kan ha stor politisk betydning.

Press fra samfunnsmessig viktige aktører kan også ha vært avgjørende for at strl. § 201a ble innført. I Norge var Redd Barna og Barneombudet pådrivere for å få en lovregel mot grooming.¹⁵³ Dette er aktører som nyter en høy grad av respekt som altruistiske beskyttere av barns rettigheter i Norge. De har derfor en ”influential position”¹⁵⁴ når det gjelder hva som er nødvendig av lovgivning for å beskytte barn. Denne posisjonen kan benyttes til å overbevise lovgiver om at ”the situation is dangerous enough to require public attention”.¹⁵⁵

Media er også være i en slik mektig posisjon, noe som er tydelig i forhistorien til strl. § 201a. I 2005 kjørte Magasinet en reportasjeserie, med Rønnaug Jarlsbo som reporter, der problematikken med kontakttilnærming fra eldre menn til unge jenter på internett ble slått

¹⁵² Henum, TfS nr. 2/2006

¹⁵³ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), s. 6

¹⁵⁴ Bottomley, 2006, s. 212

¹⁵⁵ *ibid.* s. 211

kraftig opp.¹⁵⁶ Mer eller mindre som en følge av denne artikkelserien ble de innledende prosedyrene, som resulterte i vedtakelsen av strl. § 201a, satt i gang.¹⁵⁷

Dette presset fra større aktører kan nok ha fungert i samspill med opinionsklimaet blant ”folk flest”, i påvirkningen av lovgiver frem mot vedtakelsen av strl. § 201a. Det fremgår i ot.prp. nr. 18 (2006-2007) på side 12 at ”Departementet antar at de fleste vil mene at det er straffverdig om en voksen person møter et barn som vedkommende har bestemt seg for å forgripe seg på”.

Opinionsklimaet ”har typisk sitt utgangspunkt i en fornemmelse av faktisk og stor (...) endring i samfunnsforhold eller omgivelser”.¹⁵⁸ Internetts inntog i samfunnet har gitt overgripere muligheten til å relativt enkelt kontakte og bearbeide potensielle ofre, noe som støter mot den generelle rettsfølelsen om at barn skal beskyttes mot seksuell utnyttelse. Denne rettsfølelsen hos befolkningen antas å ha hatt innvirkning på lovgivers motivasjon til å innføre strl. § 201a.

Også mer internasjonal påvirkning kan ha vært et ikke klart uttalt hensyn som ble tatt ved innførelsen av strl. § 201a. Dette behandles separat under pkt. 5.4, men bør nevnes her sammen med de potensielle underliggende hensynene som kan ha hatt betydning ved vedtakelsen av en norsk variant av groominglovgivning.

Det er vanskelig å vurdere betydningen av de her skisserte mulige underliggende begrunnelsene for vedtakelsen av strl. § 201a. De er per definisjon uklare ved at de ikke er uttalte av lovgiver. Jeg nøyer meg derfor med å slå fast at strl. § 201a ikke har hatt en merkbar preventiv effekt eller ført til særlig mange domfellelser. De uttalte tilsiktede virkningene har derfor i liten grad blitt innfridd. Det er ikke dermed sagt at de mer underliggende grunnene til vedtakelsen av et norsk straffebud mot grooming har lidd

¹⁵⁶ <http://www.dagbladet.no/magasinet/2005/05/09/431258.html>

¹⁵⁷ Aas-Hansen, TfS nr. 3/2005, s. 238

¹⁵⁸ Mathiesen, 2005, s. 104

samme skjebne. Lovgiver har vist seg handlekraft ovenfor opinionen og mektige aktører, på et område der det er lite motstand ”blant folk flest”.

5.3 Opprettholdelsen av strl. § 201a

På tross av få tegn på at bestemmelsen er effektiv, har behovet for den blitt fastholdt i etterkant av vedtakelsen. Straffebud mot møte med barn etter forutgående avtale videreføres i den nye straffeloven,¹⁵⁹ som § 306 ”Avtale om møte for å begå seksuelt overgrep”. Det faktiske innholdet er ganske likt, men bestemmelsen utvides til også å møte barn med forsett om å produsere kjønnslige skildringer med barnet (barnepornografi). Denne utvidelsen kommer som følge av Norges tiltredelse av Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnytting og seksuelt misbruk av 12.07.07, se under pkt. 5.4.2.

Ved vurderingen av den nye straffelovens paragraf om grooming ble det henvist ganske mye fra Rt. 2008 s. 867, og de faktiske forholdene i den saken.¹⁶⁰ Dette ble gjort for og ”gi et eksempel på et hendelsesforløp der bestemmelsen kunne ha hatt betydning hvis det hadde skjedd etter at straffeloven 1902 § 201 a var vedtatt og trådt i kraft”. Dette var fordi departementet ikke hadde ”opplysninger om at bestemmelsen har vært anvendt”. Etter to års levetid kunne lovgiver altså bare vise til en sak der strl. § 201a *kunne* vært anvendt. Etter det har det kommet én domfellelse; saken fra Oslo Tingrett i januar 2010.¹⁶¹

Grooming utgjør en så liten del av seksuallovbruddene at det ikke er noe eget punkt for dette i kriminalstatistikken fra Statistisk sentralbyrå.¹⁶² Heller ikke Politidirektoratet fører statistikk spesielt for slike saker.¹⁶³ På bakgrunn av dette antas ikke slike møter mellom barn og voksne for å utgjøre en stor del av politiet sin hverdag. Dette er kanskje i endring,

¹⁵⁹ Lov om straff (straffeloven 2005) av 20. mai 2005 nr. 28

¹⁶⁰ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009), s. 257. Se om denne dommen i pkt. 2.2.2.3 og pkt. 3.

¹⁶¹ Saksnummer 09-151929MED-OTIR/08

¹⁶² Statistisk Sentralbyrås kriminalstatistikk for 2008, tabell 28

¹⁶³ Hoel, 2010

da det per i dag er et par saker under oppseiling som har med strl. § 201a å gjøre.¹⁶⁴

Dersom bestemmelsens effektivitet skal bedømmes etter hvor mange saker som har blitt avdekket og straffeforfulgt, kan det stilles spørsmål ved hensiktsmessigheten av å videreføre lovregelen.

På tross av at bestemmelsen har vært benyttet lite, og har et relativt snevert nedslagsfelt,¹⁶⁵ videreføres den i utvidet form av en lovgiver som ikke har problematisert de her nevnte begrensningene i særlig grad.

5.4 Strl. § 201a som en del av en internasjonal lovgivningstrend

5.4.1 Liknende lovgivning i andre land

I mai 2004 i Storbritannia trådte en lovregel mot grooming i kraft.¹⁶⁶ Dette straffebudet kriminaliserer det at personer over 18 år på bakgrunn av minst to gangers forutgående kommunikasjon med et barn under 16 år, reiser til avtalt møtested, for å begå en seksuell forbrytelse mot barnet. Her er fullbyrdelsespunktet når den voksne er på vei til møtestedet,¹⁶⁷ og det er derfor ikke nødvendig at han har kommet frem til møtestedet eller utkikkspunkt for dette. Den britiske lovregelen tjente som inspirasjon ved innførelsen av den norske lovgivningen,¹⁶⁸ men den norske varianten innebærer ikke fullbyrdelse av et straffebud så tidlig som når den voksne er på vei til møtestedet.

Sverige har fra juli 2009 også fått lovforbud mot grooming.¹⁶⁹ Her straffes gjerningspersonen dersom vedkommende har avtalt med barnet å møtes, og så tar ytre sett

¹⁶⁴ Se <http://www.rogalandsavis.no/nyheter/article4817455.ece> og <http://dt.no/nyheter/42-ar-ang-fra-drammen-tiltalt-for-grooming-1.3101305> for saker i henholdsvis Bergen og Drammen. Saken i Bergen skal ha hovedforhandling 22.04.10, jfr. Verling, 2010. Advokat Verling skal være den tiltaltes forsvarer.

¹⁶⁵ Se pkt. 1.1.

¹⁶⁶ Aas-Hansen, TfS nr. 3/2005, s. 236

¹⁶⁷ ibid. s. 237

¹⁶⁸ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 6

¹⁶⁹ Loven har fått kritikk i media for å ikke ha redusert risikoen for barn på internett, og for at ingen ennå er dømt for grooming. Se eksempelvis <http://www.sr.se/cgi-bin/ekot/artikel.asp?artikel=3398741> og <http://www.thelocal.se/24556/20100124/>.

observerbare skritt i retning av å fullbyrde møtet. Disse observerbare ytre trekkene kan være at gjerningsmannen bestiller et hotellrom eller en flybillett som skal brukes for å fullføre avtalen. Den voksne trenger derfor hverken å komme frem til møtestedet eller påbegynne denne reisen. I Sverige har derfor selve groomingen blitt kriminalisert, men det kreves at gjerningsmannen gjør noe mer enn bare å avtale møtet. Den svenske ordningen ligger derfor noe mellom den britiske ordningen og de nedenfor omtalte.

Noen rettsordninger har valgt å kriminalisere selve groomingen, som etter norsk rett ikke er direkte straffbar.¹⁷⁰

I store deler av Australia er grooming kriminalisert.¹⁷¹ Dette gjelder særlig dersom bearbeidelsen skjer elektronisk, men også ellers. Der er det ulovlig å bearbeide barn frem mot seksuell krenkelse, uansett om det kommer til møte, eller avtale om møte.

Canada har kriminalisert selve bearbeidelsen, ved at det er ulovlig å kommunisere elektronisk med (det man tror er) et barn, for å tilrettelegge for ulike seksuelle overgrep.¹⁷²

I USA er det ulovlig å benytte (statsgrenseoverskriende) kommunikasjonssystemer for å bearbeide et barn under 18 år frem mot ulovlig seksuell omgang.¹⁷³ Slike kommunikasjonssystemer vil typisk være internett eller telefonnett. Der er derfor grooming kriminalisert, såfremt det skjer via større kommunikasjonssystemer.

I atter andre land er ikke bearbeidelse av barn frem mot møte for seksuell omgang særskilt regulert. Det var tilfelle i Norge tidligere.

Et alternativ da er å vurdere groomingen, og møte som følge av denne, for å være omfattet av straffansvaret for forberedelse til mer alvorlige straffebud. Det vil kunne være tilfelle i dansk rett, som har et svært omfattende forsøksansvar. Her er alle forberedende handlinger frem mot fullbyrdelse av et straffebud ansett for å være forsøk,¹⁷⁴ uansett hvor dagligdagse disse er sett fra utsiden. Typiske handlinger som foretas under en groomingperiode, som

¹⁷⁰ Se under pkt. 1.2.

¹⁷¹ Griffith, 2007, s. 36

¹⁷² ibid. s. 61

¹⁷³ ibid. s. 53

¹⁷⁴ Andenæs, 1999, s. 314

kontaktetablering, utveksling av informasjon og seksualisering av kommunikasjonen fra den voksnes side, vil derfor kunne bedømmes som forsøk på faktiske seksuelle overgrep på barn i dansk rett.

På bakgrunn av den liknende lovreguleringen av grooming og konsekvenser av denne i andre land, kan strl. § 201a sees på som en del av en internasjonal lovgivningstrend. Bearbeidelse av barn frem mot sex anses på verdensbasis å være en utfordring som det bør reageres på med lovgivning. Så også i Norge. Det er grunn til å regne med at det også i internasjonal lovgivningssammenheng skjer det en viss grad av påvirkning. Dersom ikke liknende lovgivning hadde vært vedtatt i land vi liker å sammenlikne oss med, er det nok ikke en overdrivelse å si at Norges straffebud mot grooming muligens ville ha hatt et annet innhold, eller ikke eksistert i det hele tatt.

5.4.2 Norges folkerettslige forpliktelser

Norge hadde ingen direkte folkerettslige plikter til å kriminalisere handlingene i strl. § 201a da paragrafen ble vedtatt.

Staten Norge er, og var også ved vedtakelsen av strl. § 201a, forpliktet til å beskytte barn og deres seksuelle integritet gjennom folkerettslige traktater som FNs barnekonvensjon.¹⁷⁵ I art. 34 i barnekonvensjonen plikter statene å ”take all appropriate (...) measures” for å beskytte barn ”from all forms of sexual exploitation and sexual abuse”. Men det er opp til statene selv, innenfor visse grenser, å avgjøre hva som er ”appropriate measures”. At Norge fikk en groomingparagraf var derfor ikke påtvingende nødvendig ut fra de folkerettslige forpliktelsene som var pådratt ved innførelsen av strl. § 201a.

¹⁷⁵ Barnekonvensjonen er inntatt i menneskerettsloven av 21. mai 1999 nr. 30

25.10.07 undertegnet Norge Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnytting og seksuelt misbruk av 12.07.07.¹⁷⁶ Hva grooming angår, krever konvensjonen i korte trekk at partene kriminaliserer ”et forsettlig forslag om et møte fremsatt av en voksen person til et barn under den seksuelle lavalder, hvis formålet med møtet er” seksuell omgang med barnet eller produksjon av fremstilling av det seksuelle overgrepet.¹⁷⁷ Det kreves at forslaget ”has been followed by material acts leading to such a meeting.” Forslaget må altså ha ledet frem til en forventning om et møte som den voksne agerer på bakgrunn av. Konvensjonsteksten krever derfor at det kriminaliseres at den voksne foreslår et møte, og så gjør visse forberedelser som viser at forslaget er alvorlig ment. Det norske straffebudet er vurdert til å tilfredsstille kravene i konvensjonen.¹⁷⁸

Strl. § 201a trådte i kraft 13.04.07. Konvensjonen om beskyttelse av barn mot seksuell utnytting og seksuelt misbruk ble vedtatt av Europarådet tre måneder etter det. Den kommende konvensjonen er ikke nevnt i forarbeidene til strl. § 201a, men at en internasjonal forpliktelse var på trappene anses for å kunne ha vært en relativt sterk beveggrunn til at Norge fikk et straffebud med svært likt innhold.

Norge er derfor nå forpliktet til å ha et straffebud som rammer handlingene i strl. § 201a, i motsetning til da straffebudet ble vedtatt. Dersom lovgiver her skulle velge å avvike regelen, ville det bryte med forpliktelsene som er pådratt i folkerettslig sammenheng. For å avvike eget straffebud uten å bryte med disse forpliktelsene ville Norge måtte tre ut av Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnytting og seksuelt misbruk. Det er nærmest utenkelig at Norge ville bryte klart med disse forpliktelsene, og et forbud mot å møte et barn som følge av avtale med forsett om å begå seksuell krenkelse vil derfor med all sannsynlighet overleve, i en eller annen form. Det er nok mer sannsynlig at lovregelen strammes inn enn at den liberaliseres.

¹⁷⁶ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/otprp/2007-2008/otprp-nr-11-2007-2008-/4/3.html?id=489642>

¹⁷⁷ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 256

¹⁷⁸ ibid. s. 258

6 Litteraturliste

6.1 Bøker

Andenæs, Johs. *Alminnelig Strafferett*, 5. utg. v/Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn, Oslo, 2004

Andenæs, Johs. og Anders Bratholm. 3. utg. *Spesiell Strafferett – utvalgte emner*, Oslo, 1996

Andenæs, Johs. v/Kjell V. Andorsen. *Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene*, Oslo, 2008

Bottomley, Stephen og Simon Bronitt. *Law in context*, Sydney, 2006

Eskeland, Ståle. *Strafferett*, 2. utg., Oslo, 2006

Husabø, Erling Johannes. *Straffansvarets periferi*, Bergen, 1999

Lernestedt, Claes. *Kriminalisering – problem och principer*. Uppsala, 2003

Mathiesen, Thomas. *Retten i samfunnet*, Oslo 2005

Mæland, Henry John. *Innføring i alminnelig strafferett*, 3. utg, Bergen 2004

Ost, Suzanne. *Child pornography and sexual grooming*, Cambridge, 2009

Røstad, Helge. *Innkast I straffefeltet – Utvalgte emner i strafferett*, Oslo, 1993

Slettan, Svein og Toril Marie Øie. *Forbrytelse og straff*, Bind I, Oslo, 2001

Woxholt, Geir. *Avtalerett*, Oslo, 2003

6.2 Lenker til publikasjoner på internett

Aas-Hansen, Astri. *Ytring – Barn som møter overgriper på Internett*, Tidsskrift for Strafferett nr. 3/2005, [sitert 15.03.10] (www.rechtsdata.no)

Andersen, Ina Steen. *Stavanger-jente (13) lokket til Bergen med modelloppdrag*, I: Rogalands Avis, publisert 21.01.09, [sitert 18.03.10]
<http://www.rogalandsavis.no/nyheter/article4817455.ece>

Bentzrud, Connie «*Grooming*» er den nye trenden blant overgripere, I:TV 2 Nyhetene, publisert 30.12.09 [sitert 22.03.10]
<http://www.tv2nyhetene.no/innenriks/krim/grooming-er-den-nye-trenden-blant-overgripere-3028966.html>

Den norske regjeringens nettsted
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/otprp/2007-2008/otprp-nr-11-2007-2008-4/3.html?id=489642> [sitert 06.04.10]

Drammens Tidende, ingen forfatter oppgitt. *42-åring fra Drammen tiltalt for "grooming"*, fra 24.12.09 [sitert 18.03.10]
<http://dt.no/nyheter/42-arling-fra-drammen-tiltalt-for-grooming-1.3101305>

Griffith, Gareth og Lenny Roth, *Protecting children from online sexual predators*, NSW Parliamentary library research service, Briefing paper no. 10/07
[http://www.parliament.nsw.gov.au/prod/parlment/publications.nsf/0/3043E49AB3F4ABF9CA2573530006F989/\\$File/Dealing%20with%20Online%20PredatorsFINAL&INDEX.pdf](http://www.parliament.nsw.gov.au/prod/parlment/publications.nsf/0/3043E49AB3F4ABF9CA2573530006F989/$File/Dealing%20with%20Online%20PredatorsFINAL&INDEX.pdf)

Gyldendals Lovkommentar til Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10 [sitert 15.03.10] (www.rechtsdata.no)

Hennum, Ragnhild. *Ytring – Kriminalisering av onde hensikter?*. Tidsskrift for Strafferett nr. 2/2006, [sitert fra 12.01.10] (sitert fra www.idunn.no)

Jarlsbo, Rønnaug. *Skjult sexmarked*, I:Magasinet (Dagbladet), publisert 09.05.2005 [sitert 05.04.2010]

<http://www.dagbladet.no/magasinet/2005/05/09/431258.html>

Nicolaysen, Hanne. *Nettrelaterte overgrep og rettspraksis – Overgrep som følge av kontaktetablering på internett*, Redd Barna, Rapportnummer 01-08 [sitert 17.01.10]
http://www.reddbarna.no/default.asp?V_ITEM_ID=9267

Sjödell, Mikael. *Kritik mot tandlös lag mot grooming*, I: Sveriges Radio, publisert 03.02.10 [sitert 01.04.10]
<http://sverigesradio.se/cgi-bin/ekot/artikel.asp?artikel=3398741>

Sommerseth, Kristin. *Grooming og overgrep mot barn*. I: Redd Barna – Nyheter, publisert 05.05.07 [sitert 31.03.10]
http://www.reddbarna.no/default.asp?V_ITEM_ID=14077

Språkrådet
<http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Avloeserord/Aktuelt-eksempel-child-grooming/>

Statistisk Sentralbyrås kriminalstatistikk for 2008, tabell 28
http://www.ssb.no/0305/a_krim_tab/tab/tab-2010-01-12-28.html

Sullivan, Tom, *Online sex 'grooming' law lacks teeth*, I: The Local., publisert 24.01.10 [sitert 01.04.10]
<http://www.thelocal.se/24556/20100124/>

Suseg, Helle [et al.]. *Seksuelle krenkelser via nettet – hvor stort er problemet?*, NOVA, Rapport nr. 16/08 [sitert 14.01.10]
<http://www.reassess.no/index.gan?id=18319&subid=0>

6.3 Lover

- 1902 Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10
- 1926 Motorvognloven av 20. februar 1926
- 1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai 1999 nr. 30
- 2005 Lov om straff (straffeloven 2005) av 20. mai 2005 nr. 28
- 2007 Lov om endringer i straffeloven 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.) av 13. april 2007 nr. 14

6.4 Forarbeider

6.4.1 Innstillinger til Stortinget

Innst. O. nr. 42 (2006-2007)

6.4.2 Odelstingsproposisjoner

Ot.prp. nr. 28 (1999-2000), sitert fra www.regjeringen.no 03.03.10

Ot.prp. nr. 18 (2006-2007), sitert fra www.regjeringen.no 04.01.10

Ot.prp. nr. 22 (2008-2009), sitert fra www.regjeringen.no 15.02.10

6.5 Rettsavgjørelser

6.5.1 Høyesterett

Rt. 1932 s. 427	Rt. 2002 s. 889
Rt. 1939 s. 890	Rt. 2002 s. 1717
Rt. 1948 s. 531	Rt. 2003 s. 128
Rt. 1970 s. 784	Rt. 2003 s. 442
Rt. 1988 s. 18	Rt. 2004 s. 28
Rt. 1990 s. 1217	Rt. 2005 s. 833
Rt. 1991 s. 95	Rt. 2005 s.1625
Rt. 1994 s. 1000	Rt. 2005 s. 1651
Rt. 1995 s. 17	Rt. 2008 s. 867
Rt. 1996 s. 766	Rt. 2009 s. 148
Rt. 2002 s. 785	Rt. 2010 s. 36

6.5.2 Lagmannsrett

LA-2006-59553

LA-2009-18397

LB-2006-102096

LB-2007-102678

6.5.3 Tingrett

Oslo Tingrett, dom, 07.01.10, saksnr. 09-151929MED-OTIR/08

Romsdal Tingrett, dom, 09.03.10, saksnr. 09-200345MED-ROMS

6.6 Personlige meddelelser

Hoel, Ingvild. v/statistikk og analyse ved Politidirektoratet, telefonsamtale 04.03.10

Rudjord, Bjørn. Partner i Advokatfirmaet Elden DA, e-post 22.03.10

Verling, Fredrik. Advokat i EVM Advokater, telefonsamtale 09.04.10